Joop Hofman

We zijn begonnen

Burgerbegroting

Over de invoering van burgerbegrotingen in Nederland
Over de praktijklessen van de eerste gemeenten en inwoners die er mee begonnen zijn

We zijn begonnen

Over de invoering van burgerbegrotingen in Nederland

Over de praktijklessen van de eerste gemeenten en inwoners die er mee begonnen zijn

Joop Hofman

Deventer, april 2017

Uitgave: DEMO CRATIC CHAL LENGE

Inhoudsopgave

De opbouw van het boekje 5
1 Burgerbegroting in Nederland en België in 519 woorden uitgelegd 7
2 Burgerbegroting en de democratische klimaatverandering tussen 2011 – 2016 9
Action speaks louder than words 9
Herdefiniëring relatie overheid en samenleving 11
3 Wat zien we de laatste vijf jaar aan praktijken? 13
Vier vaste zaken in het proces van Burgerbegroting 15
De lokale kleur van de burgerbegroting 19
In Antwerpen 20
In Oldebroek 22
In Breda 24
In Oss (Geffen) 27
In Emmen 29
4 De grote Waarom-vraag: waarom burgerbegroting? 32
Waarom zou jet het willen? 32
Triple AAA 32
Vier perspectieven op begrotingsparticipatie 35
Elk perspectief kent zijn eigen winst 38
Er is meer 40
5 Productinformatie Burgerbegroting: wat zit er echt in? 41
Burger en Begroting 41
Wat voegt geld aan h et proces toe 42
Wat maakt een burgerbegroting een burgerbegroting 43
6 Tien net-niet burgerbegrotingen 48
7 Goeie gewoontes, opvallend goede tips 52
De eerste kennismaking met burgerbegroting 52
Van gemeentedemocratie naar de democratie van een gemeenschap 54

Bijlages 60
Het antwoord op beren en angsthazerij bij het invoeren van een burgerbegroting 61
Burgerbegroting en serious gaming 66
Leerkring Burgerbegroting, deelnemers 71

De opbouw van het boekje

Het boekje heeft een directe relatie met de eerdere brochure 'Nederland op weg naar de burgerbegroting' [1] van voorjaar 2012. Die brochure had als opzet om het fenomeen burgerbegroting in Nederland op een toegankelijke en operationele manier te introduceren. Met de stille hoop dat een aantal gemeenten er mee aan de slag zouden gaan.

Nu, 5 jaar later, is dat volop gaande en ook heel vaak direct te relateren aan deze brochure en het werk (workshops, inleidingen) daarna. De brochure is een basis waarop diverse gemeenten de eerste gesprekken zijn gestart over de burgerbegroting. Regelmatig zie je ook in raadsvoorstellen verwijzingen naar die brochure of grote delen copy/paste terug.

In 'We zijn begonnen' (uitg. 2017) wordt ook teruggekeken naar een aantal aannames van de eerste brochure. Maar het wordt vooral gevuld met de ervaringen van de eerste 5 gemeenten in het Nederlands taalgebied die een burgerbegroting hebben ingevoerd. Want het gaat in Nederland nu niet meer om een papieren verhaal, de burgerbegroting is alive.

De vijf praktijkvoorbeelden worden niet beschreven. In alle plaatsen zijn er veel rapportages en verslagen. Eén klik op Google en je bent een weekend lang onder de pannen.

In zeven hoofdstukken wordt het wel en wee van het organiseren van een burgerbegroting beschreven.
Hoofdstuk 1 is een intro van de burgerbegroting, het is aangehaakt bij de 5 Nederlandse voorbeelden.
Hoofdstuk 2 gaat over de context ofwel de maatschappelijke veranderingen van de laatste vijf jaar die er mede voor zorgen dat een burgerbegroting kan gedijen dan wel een oplossing is voor nieuwe lokale bestuursvormen.
Hoofdstuk 3 beschrijft de ontwikkelingen van burgerbegrotingspraktijken (en voorbeelden) in Nederland en Vlaanderen en wat deze eerste praktijken bindt. Plus een puntige beschrijving van de onderscheidende zaken per praktijk.
Hoofdstuk 4 stelt de wezensvraag: waarom zou je het opzetten en invoeren. Waar is het een antwoord op. En dat bekeken vanuit verschillende lokale perspectieven op invloed van inwoners op de gemeentebegroting.
Hoofdstuk 5 richt zich op de 'zuiverheid' van een burgerbegroting. Het is de productinformatie zoals op de zijkant van een pak frisdrank. Wat moet erin zitten, om zich een burgerbegroting te kunnen noemen.

[1] http://www.rodewouw.nl/assets/documents/brochure-nederland-op-weg-naar-burgerbegroting-joop-hofman-1.pdf

Hoofdstuk 6 pakt het tegenovergestelde aan. De ‘verdunning’ van het begrip burgerbegroting. Wanneer zou je kunnen denken dat het een burgerbegroting is, maar is dat niet het geval.
Hoofdstuk 7 heet ‘Goede Gewoontes’. Het gaat over de eerste maanden van een burgerbegroting. Over de opvallende en goede zaken die opgedaan zijn bij de invoering van een burgerbegroting in de vijf Nederlandse/Vlaamse voorbeelden

Het 2017 boekje berust op de voorbeelden en ervaringen van de burgerbegroting in Antwerpen, Oldebroek, Breda, Oss en Emmen. En het benut de kennis die is opgedaan in de Leerkring Burgerbegroting, een kring van 14 gemeenten die een jaar lang met elkaar geleerd hebben. Een aantal lessen uit deze leerkring staan in het tweede deel van dit boekje. Alle leeropbrengsten van de leerkring Burgerbegroting zijn te vinden op http://democraticchallenge.nl/burgerbegroting/

Het BZK/VNG programma Democratic Challenge financierde ook de helft van de leerkring

‘Het geld ligt misschien niet op straat. Maar je kunt het er daar wel verdelen. ’

Joop Hofman

Deventer, januari 2017

1 Burgerbegroting in Nederland en België, in 519 woorden uitgelegd

Een burgerbegroting is een georganiseerd proces waarin inwoners van een bepaald gebied of 'gebruikers' van een bepaald domein (bijvoorbeeld sport of cultuur) samen bepalen welke onderwerpen en vraagstukken ze van belang vinden, waar ze in willen investeren, welke oplossingen en innovaties ze waardevol vinden, en welke eindkeuzes ze maken. Daarvoor hebben ze toegang tot het bestaande budget dat een overheid (of een publieke instantie zoals corporatie, zorgpartij, waterschap etc.) voor het gebied (wijk, dorp) of onderwerp heeft vrijgemaakt. De inwoners kunnen op basis van een stevige deliberatie met elkaar met bestaande posten schuiven, opplussen of verminderen om zo te komen tot beter passende investeringskeuzes voor hun gebied. Dit nodigt uit om samen na te denken over waar het gebied behoefte aan heeft, wat minder of anders kan, welke slimme uitvoeringsalternatieven er zijn of kunnen worden ontwikkeld en of nieuwe samenwerkingen kansrijk zijn. In 'Nederland op weg naar de burgerbegroting' is de definitie van een burgerbegroting: een **besluitvormend** proces waarin burgers **delibereren** en onderhandelen over het **aanwenden en verdelen** van publieke geldbronnen van de lokale overheid en/of maatschappelijke partijen ten behoeve van **plannen en ambities.**

De burgerbegroting komt van oorsprong uit Brazilië, waar deze gezien werd als instrument voor sociale verbeteringen en als wapen tegen ondoorzichtige aanbestedingen. Want bij een burgerbegroting is het toedelen van het geld de uitkomst van het gesprek tussen burgers. Daarvoor zijn verschillende verdeelmodellen.

Mocht je al willen spreken van verschillende visies op de burgerbegroting, dan kun je zeggen dat de overheid de burgerbegroting voornamelijk inzet als instrument om de verhouding overheid – inwoner te verduidelijken ('Waar gaan wij over, en wat is van de samenleving?), de samenleving toe te rusten om beleidsambities rond 'eigen kracht' en zelfsturing mogelijk te maken, en nieuwe vormen van lokale democratie te introduceren (participatief aanvullend op representatief). Amerikaans onderzoek toont aan dat in plaatsen met een burgerbegroting het vertrouwen in het gemeentebestuur hoger is. Ook de evaluatie in de eerste Nederlandse gemeente met een burgerbegroting, Oldebroek, onderstreept dat. Daarnaast is het vanuit managementoogpunt slim omdat de burgerbegroting keuzes en oplossingen aanreikt die beter passen bij die ene situatie in de wijk. In de regel zijn deze oplossingen (veel) goedkoper en is het een vorm van kostenbeheersing omdat de plafondbedragen bekend zijn.

Voor inwoners gelden dezelfde motieven, maar het begrip 'zelfbeschikking' staat voorop. Inwoners kunnen zich zelf zo versterken in hun ontwikkeling als autonome gemeenschap en niet als deel van een grote stad of gemeente. Het versterkt eigenaarschap. Het erkent bewonersoplossingen die in de regel beter zijn. Het verhoogt daarmee de kwaliteit van de oplossingen en kwaliteit van samenleven. Plus kwaliteit van besturen. Voor bewoners is het leuk om te doen ('Democratie wordt leuk'), ze geven aan dat ze sneller, beter en goedkoper zaken kunnen realiseren zodat ze ook meer voor elkaar krijgen. Het zorgt voor nieuwe actieve samenwerkingen in de wijk of dorp, onderlinge betrokkenheid en een meer lokale economische kringloop. En… opvallend… er doen vaak honderden mensen aan mee.

Vanaf 2015 zie je een opkomst van de burgerbegroting in Nederland. Elf gemeenten hebben al besloten deze in te voeren.[2] Tien andere gemeenten verkennen of ze deze in willen voeren. In Duitsland is deze ontwikkeling al vanaf 2005 waar te nemen (meer dan 400 gemeenten). In Vlaanderen zijn vier gemeenten ermee bezig, waarbij vooral Antwerpen opvalt. Een grote Belgische politieke partij als de OpenVLD heeft in haar 10 punten verkiezingsprogramma staan dat er in elke gemeente een burgerbegroting moet komen.

't Loo en Oosterwolde starten met pilot burgerbegroting

De Klankbordgroep 't Loo en Dorpsbelang Oosterwolde en burgemeester Hoogendoorn van de gemeente Oldebroek hebben het officiële startsein gegeven voor de uitvoering van de pilot Burgerbegroting. Door een samenwerkingsovereenkomst te ondertekenen gaan de beide dorpsgroepen dit jaar zelf beslissen over de uitvoering van het onderhoud van het openbaar groen en meebeslissen bij het wegenonderhoud.

In het afgelopen jaar hebben de beide dorpsgroepen uit 't Loo en Oosterwolde met de gemeente Oldebroek de mogelijkheden verkend om een grotere rol te gaan spelen bij het beheer van de leefomgeving. Denk aan het onderhoud en beheer van openbaar groen, wegen, straatmeubilair of speelterreinen.

Beide dorpen kiezen voor het zelf regelen van het beheer van de groenstroken. Het onderhoud voeren zij samen uit met inwoners, verenigingen en plaatselijke aannemers. De uitvoering van de werkzaamheden gaat in overleg met de gemeente, die uitsluitend een toetsende rol heeft. Bij het wegenonderhoud krijgen de dorpsgroepen een belangrijke meebeslissende rol. Jaarlijks zullen afspraken worden gemaakt over de volgorde van de uitvoerende werkzaamheden voor groot onderhoud en vervanging. De dorpsgroepen zorgen voor de communicatie over groen en wegen naar de dorpsbewoners.

Meebeslissen en zelfwerkzaamheid

Bij het begrip 'burgerbegroting' gaat het om het (mee)beslissen door burgers over de inzet van gelden op de gemeentebegroting. Burgemeester Adriaan Hoogendoorn is tevreden: *"De Burgerbegroting laat heel concreet zien waar de samenleving door zelfwerkzaamheid toe in staat is. Voor de gemeente is het een duidelijk voorbeeld van het loslaten van taken en bevoegdheden, door deze aan inwoners toe te vertrouwen zónder het over de schutting te gooien"*. De beide voorzitters, Nanne Schoonhoven (Oosterwolde) en Dirk Fobbe ('t Loo), zijn enthousiast en staan, samen met de andere leden van de beide dorpsgroepen te popelen om de werkzaamheden op te pakken: *"Nu we één keer zo ver zijn willen we ook graag aan de slag. Ook op andere gebieden zoeken we naar mogelijkheden om onze verantwoordelijkheid uit te breiden"*.

Oldebroek loopt landelijk voorop

Burgemeester Hoogendoorn benadrukt dat Oldebroek met deze werkwijze landelijk voorop loopt: *"Ik ben trots op beide dorpen, die de verantwoordelijkheid voor de eigen leefomgeving met zoveel enthousiasme hebben opgepakt. Oldebroek is met deze werkwijze landelijk gezien duidelijk een voorloper. De korte periode van voorbereiding en de concreetheid van de plannen zijn volgens externe adviseurs verrassend te noemen."*

De pilot Burgerbegroting voor de fysieke leefomgeving wordt eind 2015 geëvalueerd. Dan worden ook adviezen gedaan voor de overige dorpen in de gemeente. Bovendien zal ook de betrokkenheid bij de sociaal maatschappelijke thema's in de dorpen worden vergroot.

In Oldebroek tekenen bewoners van t Loo en Oosterwolde en de burgemeester de contracten

[2] Oldebroek, Breda, Oss, Emmen, Lelystad, Cuijk, Groningen, Tubbergen, Groningen, Zutphen, Deventer. Meetpunt: 1 januari 2017

2 Burgerbegroting en de democratische klimaatverandering tussen 2011 – 2016

In 2011 verscheen het boekje 'Nederland op weg naar de burgerbegroting'[3], een publicatie op verzoek van het ministerie van BZK. Het is bedoeld om het internationale fenomeen burgerbegroting over het voetlicht te brengen. Want waarom zou deze wereldwijde democratische impuls niet werken binnen de Nederlandse democratische verhoudingen?

Action speaks louder than words

Vreemd genoeg was het een buitenlandse stad die het eerst geïnspireerd werd door de uitgave van de Nederlandse overheid. Antwerpen ging er mee aan de slag. En vervulde de rol van voortrekker en rolmodel. En meer en meer ook die van gastheer voor Nederlandse 'burgerbegroting in wording'-gemeenten. Bijna gelijk oplopend met Antwerpen startte de gemeente Oldebroek in 2014 de voorbereiding van hun burgerbegroting in twee dorpen. Breda was in 2015 de volgende die heel stevig en uitdagend inzette met hun burgerbegroting. In 2016 was Geffen (Gemeente Oss) de vierde in de rij en in de zomer van 2016 besloot de gemeente Emmen tot het uitvoeren van een burgerbegroting. De wijk Emmerhout ging direct van start. Burgerbegroting is 'trending topic' als instrument voor vernieuwing van de lokale democratie. Tussen de 20 en 30 gemeenten nemen het komende jaar een besluit over een eigen lokale vorm van de burgerbegroting. De incubatieperiode van 5 jaar lijkt te werken om het viraal te krijgen.

Er zijn vijf praktijkvoorbeelden dicht bij huis. Met deze praktijken verspringt het vaak bestuurlijke en nieuwsgierige gesprek in de diverse workshops over de burgerbegroting, van 'veel verkennende weerstand tegen het concept' naar 'wat gebeurt er in het echt' in deze vijf steden en dorpen.
Exemplarisch voor de 'weerstandsperiode' is de reactie van de politicoloog Frans Hooghe op de burgerbegroting: 'Ik vind dat geen goed idee. In onze democratie geven burgers bevoegdheden aan politici, niet omgekeerd. Als je dit initiatief de volgende jaren organiseert, dan denk ik dat burgers meer en meer commentaar gaan geven op politici. Hoe die alles verkeerd inschatten, hoe de burgers alles beter weten. Dat kan uitmonden in het ter discussie stellen van de democratie.'[4]

[3] http://www.rodewouw.nl/pdf/brochure_Nederland_op_weg_naar_burgerbegroting_-_Joop_Hofman.pdf
[4] http://dentriangel.be/?p=4290

Met de komst van de burgerbegroting in plaatsen als Antwerpen en Oldebroek verschenen er ook andere reacties. Zoals van onderzoeker en journalist Rutger Bregman in De Correspondent. Onder de noemer 'Zo ziet een echte democratie er uit' introduceert Bregman de stad Torres (205.000 inwoners) in het westen van Venezuela die al vanaf 2005 een burgerbegroting kent. Met een enorme groei van burgerbetrokkenheid bij de stedelijke begroting zijn er 'talloze huizen en scholen uit de grond gestampt'. Hij vindt dat er voor zeven plagen van 'onze oude democratie' één bewezen medicijn is: burgerbegroting[5].
Burgerbegroting valt steeds meer op. Het VRT Journaal van 15 juni 2014 in Vlaanderen opent met de Antwerpse burgerbegroting, de Nederlandse Regiobank adverteert er zelfs mee.

Pink Roccade Pink Roccade maakt een burgerbegroting app en is daarmee winnaar van de Pink Valley innovatiecompetitie 2015[6].
Sinds 2015 kent Parijs een burgerbegroting. Begonnen met € 65 miljoen wil ze doorgroeien naar € 500 miljoen in 2020. De stad kent 2,2 miljoen inwoners. Bijna drie keer zoveel als Amsterdam. Veronderstel dat Amsterdam over 5 jaar € 165 miljoen, een vergelijkbaar bedrag, zou vrij maken voor een Amsterdamse burgerbegroting? Of Groningen met bijna € 20 miljoen?
Duitse steden kenden al een langere geschiedenis met de burgerbegroting. Het waren er 150 in 2010 en vijf jaar later in 2015 zijn het er 435[7].
En Portugal maakt helemaal een burgerbegrotingssprong. Na de successen van de burgerbegroting in Lissabon wordt in 2017 de allereerste nationale burgerbegroting ingevoerd met als innovatie dat er via de displays van pinautomaten ('de flappentapper') gestemd kan worden. Graça Fonseca, staatssecretaris van het Ministerie voor Bestuurlijke Vernieuwing: 'Er is een groot gemis aan vertrouwen tussen de bevolking en de democratische instituties. Dat is het punt waarom en waarvan we starten, en als je om je heen kijkt zie je dat Portugal geen uitzondering is in de Westerse samenleving. We moeten bouwen aan vertrouwen, in mijn ogen

[5] https://decorrespondent.nl/3983/in-meer-dan-1-500-steden-vindt-nu-een-democratische-revolutie-plaats/153126435-3437f146
[6] http://www.pinkvalley.eu/portfolio-item/sjek/
[7] Uit 8.Statusbericht Buergerhaushalte in Deutschland Juni 2015 van Bundeszentrale Politische Bildung

kan dat niet lang meer wachten. Als nu niks doet dan heb je in tien, twintig jaar serieuze en grote problemen in je samenleving.'

Herdefiniëring van de relatie overheid en samenleving

Graça Fonseca geeft de meest terugkerende overwegingen voor een burgerbegroting aan. Het gaat om een 'boost' geven aan de lokale democratie. Vernieuwen, verfrissen, versterken, verbinden, herontwerpen, er is een reeks aan woorden die de impact en intentie moet aangeven.

Het systeem van de representatieve democratie staat onder druk. Is sommige plaatsen is de opkomst bij verkiezingen lager dan 50%. Een X aantal inwoners wil misschien niet meedoen aan het formele politieke spel maar je kunt ze wel betrekken bij een burgerbegrotingsproces. Dat is ook lokale democratie.
Het starten van een burgerbegroting in Nederland wordt politiek nu vooral vanuit twee motieven uitgelegd:

1. Verbeteren begrotingsinzicht (hoe werkt het, flexibilisering bestaande budgetten, transparantie). Vaak een wens van de Raad.
2. 'Change is coming', zoals Graça Fonseca aangeeft. Het is één van de instrumenten om zo de bewustwording rond nieuwe democratische verhoudingen aan te wakkeren en te organiseren.

Het is een misvatting dat het maatschappelijke democratische proces zal verbeteren als de overheid als systeem hetzelfde blijft, en alleen maar hoeft terug te treden. En de publieke taken aan de samenleving laat. De energieke samenleving vraagt niet om minder overheid, maar om een andere overheid. Prof. dr. Martijn van der Steen van de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur: 'Een overheid die vaardig is in het combineren van klassieke rollen van de overheid (rechtmatig, presterend) met nieuwe rollen (netwerkend, participerend en faciliterend).'
Het werken in en aan de lokale samenleving is al eeuwen oud en komt vanuit mensen zelf. Maar vereist ook inspanning van de overheid om het mogelijk te maken. Er moeten condities geschapen worden, ruimte gemaakt, regels gebogen, of bestaande versperrende instituties worden afgebroken om de energieke samenleving de ruimte te geven om verder te ontluiken. Dit heet het nieuwe samenspel burger(s) –overheid organiseren.

De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling had het in 2006, in haar rapport 'Verschil maken', al over repertoirewisseling:
'Stimulering van eigen verantwoordelijkheid door de overheid is dan ook vaak problematisch. Wat met de ene hand aan vrijheid wordt gegeven, wordt aan de andere kant met disciplinering teruggenomen. Eigen verantwoordelijkheid van burgers als kernwaarde vraagt vooral om een repertoirewisseling van de overheid. Leidende voor deze repertoirewisseling zijn de volgende uitgangspunten:

- Eigen verantwoordelijkheid betekent dat het primaat ligt bij de burger en zijn verbanden. De burger beslist, samen met andere burgers, wat hij privaat wil regelen en waarvoor hij publieke arrangementen prefereert, al dan niet opgezet en gefinancierd door de staat.
- Een burger die beslissingsmacht en beschikkingsmacht heeft, vraagt om een pluricentrisch perspectief op macht en gezag. Legitimiteit is dan gelegen in een stelsel van 'checks and balances', van macht en tegenmacht en niet in het probleemoplossend vermogen van een unicentrisch politiek systeem.
- Eigen verantwoordelijkheid kan niet worden ingekaderd door allerlei gewenste uitkomsten. Beter is het te koersen op het vermijden van onaanvaardbare uitkomsten. Het gaat om 'bevrijdende' kaders die de ruimte voor verschil binnen bepaalde marges houden'.

'Beslis mee' staat er op de borden in Emmerhout

Burgerbegroting is zo'n nieuw repertoire, geen toefje boven op het lokale democratische systeem, of een inspraakmodel naast het bestaande model. Het maakt inmiddels al in vijf gemeenten onderdeel uit van de dagelijkse beleidspraktijk. Het wordt onderdeel van het lokale systeem. De formele en informele kracht van binnen en buiten kan ermee gebundeld worden. Zo kunnen inwoners hun bewonersinitiatieven uitbouwen en de gemeente de juridische ruimte organiseren. Het adagium 'van buiten naar binnen' kan met een burgerbegroting soepel worden afgewisseld met van binnen naar buiten. Dit is geen kwestie van loslaten, maar van samenspel. Op het raakvlak van de gemeentelijke organisatie en de gemeenschap bevindt zich het nieuwe werk voor maatschappelijke veranderaars.

Bij een burgerbegroting verschuiven er twee stromen in het lokale beslissysteem: macht en inzet. Het gaat over burgerregie. Dat gaat over het gezamenlijk benoemen wat we van belang vinden en waar we waarde aan ontlenen. En het gaat over burgerproductie. Dat is het door inwoners organiseren van initiatieven en energie voor publieke zaken.

Een burgerbegroting zonder geld is een burgerinspraakproces. Het houdt inwoners af van de consequenties van hun keuzes en daarmee gaan ze ook niet staan voor de consequenties. Dat blijft een exclusieve zaak van de gemeente. In wezen is dat één van de achtergronden die de Portugese Graça Fonseca aantreft bij het teruglopen van vertrouwen van burgers in democratische instituties. Consequentieloos praten. Consequentieloos luisteren. Een burgerbegroting zorgt voor toegang tot geld als consequentie én mogelijkmaker van keuzes.

3 Wat zien we de laatste vijf jaar aan praktijken?

Neem de je definitie van een burgerbegroting serieus dan werken er in Nederland en België op 1 januari 2017 vijf burgerbegrotingen. En een veelvoud aan andere vormen van begrotingsparticipatie. De vijf burgerbegrotingen zijn in volgorde van uitvoering: Antwerpen (2014), Oldebroek (2015), Breda (2015), Oss/Geffen (2016) en Emmen/Emmerhout (2016).
Ze hebben allemaal kenmerken van wat eerder[8] het model Porto Alegre is genoemd. De hoofdlijn daarvan is dat bewoners vrij kunnen agenderen en vrij met budget tussen posten in de bestaande begroting kunnen schuiven. Een ander model is het model Christchurch, waarin de gemeente agendeert en begroot en de bewoners ruimte krijgen wijzigingen op het onderwerp aan te brengen. Het model Deventer tenslotte is zo genoemd omdat Deventer in 1992 de eerste gemeente in Nederland was waarin bewoners naast de bestaande begrotingskeuzes een vrij besteedbaar budget kregen voor initiatieven. Dat zouden we nu, 25 jaar later, geen burgerbegroting meer noemen.

Naast deze vijf zijn er het laatste decennium veel andere vormen van bewonersinvloed op de begroting georganiseerd en weer veranderd. Zoals de begrotingswijzer of bezuinigingsdialogen. Opvallend is dat van de 215 bezuinigingsdialogen die gemeenten in 2010 voerden met hun bevolking, er vijf jaar later heel weinig van is overgebleven. In het meest gunstige geval is dat nu 15%[9], dat zijn zo'n 60 gemeenten.

Wel komen er andere varianten zoals de buurtbudgetten in Utrecht, waarin het letterlijk gaat om 'meer transparantie van gemeentelijke budgetten en het vergroten van de verantwoordelijkheid van burgers en ondernemers door meer invloed op de besteding van gelden in de buurt'[10]. Of de wijkbudgetten in Den Bosch, waar initiatieven vanuit de wijk door geselecteerde adviesgroepen van inwoners worden besproken, waarna het College de keuze mag maken. Dit zijn geen vormen van burgerbegroting. Maar het zijn wel modellen waarin bewoners meer inzicht of invloed krijgen op publieke geldbesteding.

En er gaan nieuwe burgerbegroting-aanpakken van start. In Deventer, Groningen, Cuijk, Almere, Gent, Tubbergen, Lelystad, Genk, Leiden en Zutphen liggen er collegebesluiten. Waarvan een aantal zich opplussen

[8] Uit: Nederland op weg naar de burgerbegroting – Joop Hofman, 2011. Uitg. Min van BZK
[9] Uit: Burgermonitor burgerparticipatie 2016 , Augustus 2016 Uitg. Pro Demos
[10] Uit: Evaluatie Pilot Buurtbudgetten Utrecht, Augustus 2016. Uitg. Gem. Utrecht

door de combi met andere democratische veranderstrategieën en instrumenten. Deventer brengt de burgerbegroting samen met het voorstel voor buurtrechten (Right to Challenge), in Lelystad wordt de burgerbegroting gekoppeld aan het idee van een lotingssysteem, Groningen zet het gebiedsgericht werken in met een burgerbegroting[11] en Leiden wil haar burgertop (L750) verbinden met een burgerbegroting. Zo wordt burgerbegroting één van de instrumenten voor lokale democratie in plaats van de heilige graal.

Bewoners in Breda dagen hun buurtgenoten uit om boven de 1000 te komen

In alle vijf Nederlandse en Vlaamse burgerbegroting praktijken, hoe anders ze ook zijn, is er in het gesprek tussen bewoners sprake van vier terugkerende momenten: Agendering, Deliberatie, Prioriteiten, Keuzes maken.
Emmen nodigt bewoners uit om aan te geven wat de zwaarste onderwerpen zijn, in Geffen spelen bewoners een spel om er samen achter te komen wat de thema's zijn die spelen. Dat is weer vergelijkbaar met Antwerpen en Breda. De gesprekken (deliberatie) in Oldebroek vinden gewoon in het dorpshuis plaats, tafels en stoelen aan de kant. Net als in Emmen, waar tijdens de eerste bijeenkomst de zaal te klein was, er te weinig tafels waren en de koffie op was.[12] In Oss/ Geffen worden in 'town hall'-achtige meetings keuzes gemaakt, bewoners overtuigen elkaar en lopen letterlijk naar en door elkaar. Het begrotingsspel van Antwerpen gaat als een 'trending topic' langs Nederlandse steden omdat het zorgt voor een goed gesprek waarin alleen door samenwerking tot op de laatste euro's keuzes worden gemaakt.

[11] https://gemeente.groningen.nl/sites/default/files/16a.-bijlage-gebiedsprogramma-2016.pdf
[12] https://www.emmen.nu/nieuws/emmen/470154/emmerhout-maakt-werk-van-sportplein-n-bijensnelweg.html

Vier vaste zaken in het proces van burgerbegroting

1 Agendering

In Emmen bepalen de inwoners de agenda en hebben vrije keuze in de spelende onderwerpen voor de wijk. In Antwerpen is dat vergelijkbaar, maar het moet wel gaan over de 93 taken die de lokale overheid heeft. In Oldebroek hebben bewoners aangegeven dat ze zich eerst op de openbare ruimte willen richten en daarin maken ze financiële keuzes. Dat kan wel weer ver gaan, zo kan bij voorbeeld het geld voor trottoirtegels gebruikt worden voor opvoedtrainingen. Ook in Breda bepalen de inwoners de onderwerpen waarover ze in gesprek willen gaan. Dat ziet er in de wijk Princenhage anders uit dan Prinsenbeek. In Oss/Geffen hebben inwoners de totale begroting voor Geffen (8,2 miljoen) doorgevlooid en op basis daarvan gekozen waar hun accenten voor verandering liggen. Opvallend is dat van de totale begroting de inwoners maar € 100.000 wilden verschuiven omdat ze betere ideeën hadden. 'Sinds we nu een jaar bij Oss zijn, zijn de straten schoner en beter. Dus laten we daar maar niet aan komen.'

"Wat doet er toe?" is de vraag bij het opstellen van de agenda in Antwerpen

2 Deliberatie

Deliberatie of het goede gesprek. Toch is de term deliberatie passender. Het staat voor de gezamenlijke uiteenzetting van argumenten. Het door interactie komen tot een rijkere afweging. Daarom is het van belang verschillende participanten aan de gedachtevorming deel te laten nemen. Wie meedoet, verplicht zich mee te denken over publieke vragen. En een deliberatie is nooit in één ronde klaar. Het is een 'iteratief' proces: het veronderstelt dat een uiteenzetting van argumenten over een aantal schijven en momenten kan lopen. Bovendien moet deliberatie niet leiden tot het uitbannen van conflict. Dat lijken velen in Nederland als doel van participatief beleid te zien. Deliberatie moet conflicten juist op het spoor komen en handelbaar maken als basis voor besluitvorming.[13]

[13] Van participatie naar deliberatie – Maarten Hajer

Dat is de reden dat er in Antwerpen voor gekozen is om geen doelgroepbijeenkomsten te organiseren. Dat is misschien wel laagdrempeliger maar bant de kern van het delibereren uit. In Breda zijn bewoners in gesprek gegaan met elkaar. Steeds opnieuw, tafel na tafel. Zo gingen in de wijk Prinsenbeek in drie weken tijd 938 bewoners met elkaar in gesprek. In Oldebroek ziet dat er weer anders, dorpser uit. Er zijn dorpsbijeenkomsten, maar ook vooral veel informele contacten en gesprekken in de voetbalkantine of het dorpshuis.
Een brede deliberatie waarin zoveel mogelijk perspectieven aan bod komen (jong – oud, boeren-ecologie, hip en anders – doe maar normaal, cultuur – economie, etc.) is een voorwaarde voor een goed burgerbegrotingsproces. Omdat het anders geen verhaal van de gemeenschap wordt, maar een kwestie van het besluiten door de ene partij (gemeente) vervangen door het besluiten door een andere partij (bewonersgroep).

3 Prioriteiten

In Breda en Geffen is het stellen van prioriteiten de uitkomst van de deliberatie. Bewoners geven dat aan op een spelkaart. In beide plaatsen leidt dat tot bewonerswerkgroepen die het onderwerp gaan onderzoeken op kansen, financieringsruimte en op energie: 'Willen bewoners dit echt wel aanpakken of is het een opinie?' Het stellen van prioriteiten in Emmen en Antwerpen is onderling vergelijkbaar. Bewoners maken een top 9 of een top 12.
De prioriteiten zijn te benoemen als onderwerpen waar mensen de komende periode aan willen werken. Omdat het nodig en gewenst is, leuk is of omdat bewoners er kennis van hebben.

Bewonerswerkgroepen Geffen onderzoeken de eerste kansen

4 Keuzes maken

Na de prioriteiten bepalen bewoners waar hun keuzes liggen. In Antwerpen is dat nadat ze een goede vergelijking met de bestaande begroting hebben kunnen maken. Dan kan blijken dat een prioriteit al zo sterk in de bestaande gemeentebegroting zit dat inwoners opnieuw gaan afwegen of hun burgerbegroting daar verschil in kan maken. Ze kunnen dan een andere keuze maken. Hetzelfde verschil van 'prioriteiten ≠ keuzes maken' geldt bij het toedelen van budget. Inwoners in Emmen geven prioriteit aan meer Veiligheid maar

gezien het vele geld dat dat kost, kiezen ze voor Sport & Beweging: ‘Al die activiteiten op het gebied van Sport & Beweging helpen onze wijk meer vooruit dan twee of drie grote veiligheidsmaatregelen.’

Bewoners in Geffen (Oss) kiezen door met de voeten te stemmen

Antwerpen en Emmen maken voor het maken van de keuzes gebruik van het speciaal ontwikkelde begrotingsspel. In Geffen waren het dampende gesprekken tussen voor- en tegenstanders in het dorpshuis, afrondend met het moment van de gong, waarna bewoners letterlijk naar de borden van hun keuze liepen.

De bewoners zijn in alle vijf praktijken besluitvormend. De Raad kan met zijn budgetrecht wel naar eigen inzicht beslissen over bewonersbesluit. In de Variantenmatrix Burgerbegroting (2011) zitten alle vijf voorbeelden op L en XL.

	Invloed burgers	Partijen	Onderwerp burgergesprekken	Deliberatie gericht op…	Definitie Budgetvoorstel
XS	Informeren	De bevolking in brede zin.	Kennisopname van de begroting	Informatieoverdracht	Overheid
S	Consulteren	Met belangengroepen en semiprofessionele partijen en soms is er een open platform voor individuele burgers aan toegevoegd.	De begrotingskeuzes	Meningspeiling begrotingskeuzes	Overheid legt voorstellen voor. Vraagt partijen naar inzichten en opvattingen maar maakt eigen beslissingen.
M	Uitwisseling	Een mix van belangengroepen, voorhoede, en professionele groepen en individuele burgers.	Begrotingsonderwerpen	Meningen delen, meningsvorming en oplossings-competenties benutten.	Overheid overlegt met partijen en burgers om te komen tot oplossingen. Overheid maakt eigen beslissingen.
L	Burger-prioritering	Gericht op individuele burgers, netwerken van burgers en een organisatievorm van burgers.	Begrotingsindeling	Diensten kwalificeren, begrotingsprioriteiten stellen.	Burgers bepalen de indeling van budgetten in de begroting. Overheid neemt beslissingen over middels een budgetkadervoorstel.
XL	Burgerregie	Gericht op individuele burgers, netwerken van burgers en een organisatievorm van burgers.	Begroting uitvoeringsklaar maken	Beslissen tav begroting en zorgen dat het uit te voeren is.	Bevoegdheden zijn gedelegeerd naar burgers. Zij beslissen.
Uit: Nederland op weg naar de burgerbegroting, Joop Hofman. Uitg Ministerie BZK, 2011					

Agenderen, delibereren, prioriteiten stellen en keuzes maken zijn de vaste kruispunten in het proces in alle steden en dorpen.
Voor de rest kiest elke stad, wijk of dorp zijn eigen vorm. Voor de beschrijvingen van die lokale processen is er inmiddels voldoende op internet te vinden.

Een korte kennismakende omschrijving van het burgerbegrotingsproces per plaats volgt. Plus een aantal (23 om precies te zijn) onderscheidende en opvallende zaken die het overdenken waard zijn. Dit onder de noemer 'Retour...'

Retour Deventer

En dan stap ik weer in de auto of de trein terug naar mijn stad, Deventer. De stad met een rijkdom aan bewonersinzet en open gemeentebeleid. Ook de eerste stad in het land die in zijn Bestuursakkoord 2014-2018 liet opnemen: 'Wij willen een gemeentebrede burgerbegroting invoeren.'
't Lijkt er alleen niet zo van te komen. Onderzoek, teksten, moties en raadsgesprekken zijn de opbrengst na bijna drie jaar. Maar dat is een pré. Want Antwerpen, Oldebroek, Breda, Emmen en Oss zijn de jonge praktijkonderzoekers voor mijn stad. Wat zou ik in Deventer willen vertellen over de stofjes die mij opvallen en blijkbaar goedwerken in de receptuur burgerbegroting van deze vijf steden die het flikten?
Retour Deventer....

Joop Hofman

In Antwerpen

De burgerbegroting wordt ingezet voor het totale district Antwerpen (200.000 inwoners). Het is een zeer transparant keuzeproces. De agendering van de belangrijkste onderwerpen, de verdeling van het budget van € 1,1 miljoen en het kiezen van de uitvoeringsvoorstellen gebeurt in tafelgesprekken tussen bewoners middels een spelvorm. Waarbij de afspraak is dat bewoners er per consensus uit komen. Dat is al drie jaar lang goed gelukt. Het proces van de burgerbegroting wordt elk jaar uitgebreider in Antwerpen. Eerst ging het vooral om keuzes, daarna volgde aanbesteding en nu ook de uitvoering door bewoners zelf.
De budgetverdeling over de onderwerpen is door de uitvoering van een spelvorm transparant. Bewoners verdelen tot op één euro nauwkeurig. De uitvoeringsvoorstellen (welke projecten willen we) worden door allerlei partijen, waaronder bewoners, aangeleverd en keuzes worden door bewoners gemaakt.
Er is sprake van de zogenaamde 90+10 benadering. Het budget van € 1,1 miljoen is 10% van de begroting (loonkosten ambtenaren zijn geen onderdeel van de districtsbegroting). Het College heeft afgesproken dat zij hun 'eigen' programma voor 90% van de oorspronkelijke begroting gaan uitvoeren.

Antwerpen retour

1 Startjaar is uitgewerkt proces
Het proces waarin bewoners samen tot afwegingen en keuzes komen moet je in het startjaar op alle niveaus van besluiten goed uitwerken. En pas een jaar later kun je de 'participatie-extra's' er aan toevoegen, zoals

‘doen er wel meer mensen mee dan in andere inspraakprocessen’ of ‘zijn het weer de mensen die we ‘usual suspect’ noemen?’
Dat dit proces goed is uitgewerkt blijkt wel uit de hoge tevredenheidsscore. Meer dan 82% van de deelnemers is tevreden tot heel tevreden.[14] Bewoners zeggen in deze survey letterlijk: ‘Neem tijd om te groeien’.

2 Transparantie
De transparantie in keuzes maakt het proces zowel logisch als bijzonder. Dus hoe en wie er keuzes maken en de glasheldere uitkomsten aan het eind. Elk onderwerp krijgt een tot op één euro precies berekende som aan werkgeld. Dat is mede mogelijk omdat de reguliere gemeentebegroting helder wordt uitgelegd. Waardoor inwoners er rekening mee kunnen houden of hun voorkeur voldoende aanvullend is, nieuw is. Of misschien het verschil niet gaat maken. Ook hier komt een hoog tevredenheidscijfer uit. Op de vraag of alle deelnemers tevreden waren met de uitkomst was slechts 4,8% niet tevreden.

3 Gemengde deelname
In Antwerpen is het een gulden regel dat de bijeenkomsten met inwoners altijd gemengd zijn, zodat mensen die elkaar normaal niet ontmoeten nu met elkaar in gesprek gaan. Voorkomen moet worden dat de burgerbegroting een doelgroepenbegroting wordt.

4 Spelvorm
De spelvorm als leidraad om zowel te agenderen en keuzes te maken maakt dat zware afwegingen behapbaar worden voor bewoners. En maakt het samen komen tot keuzes leuk en prettig.

5 Online
Er is sinds 2016 een online variant. Maar deze is weinig zichtbaar. De kern van een burgerbegroting, namelijk agenderen en keuzes maken blijft vooral een offline gesprek. Ook in een jonge stad als Antwerpen.

[14] Survey Burgerbegroting 2014, PA&M, University of Antwerp

In Oldebroek

Er is een burgerbegroting in twee van de zes dorpen. Namelijk die dorpen die het bij de introductie van het idee wilden. Inmiddels hebben twee andere dorpen ook belangstelling.
De dorpen 't Loo en Oosterwolde hebben aangegeven met welke domeinen (groen en grijs) ze willen starten. Dit leidt tot overdracht van publieke taken en publiek geld (€ 91.000 = 100%) naar deze dorpen. Bewoners mogen soepel omgaan met de keuze voor uitvoering van de taken.
De basisgedachte is werken vanuit lokale logica. Het daagt uit om maatwerk en creativiteit te leveren. En geeft inwoners de ruimte om met groen-en-grijsbudget keuzes te maken die op een ander terrein liggen. Bijvoorbeeld sport of sociaal. Het doet een beroep op andere oplossingen.
De dorpen zijn verantwoordelijk voor een goede uitvoering op alle fronten en zijn ook eigenaar van het keuzeproces binnen de burgerbegroting.
Uit de evaluatie van de eerste periode[15] blijkt dat er een enorme toename is in 'eigenaarsgevoel', de relatie dorp-overheid verhelderd en verbeterd is en de kwaliteit van de oplossingen sterk gestegen is. Van beheerniveau C naar B en deels A.

[15] http://democraticchallenge.nl/wp-content/uploads/2016/02/Evaluatie-Pilot-Burgerbegroting-Oldebroek-december-2015.pdf

Oldebroek retour

1 Burgerbegroting forceert andere en nieuwe menselijke relaties

De relatie gemeente en inwoners is aanmerkelijk opener en beter geworden. Dat ging niet vanzelf. Schuren en aftasten. De burgerbegroting 'forceert' dat het anders moet: meer dorp en minder gemeentehuis. En zeker het eerste jaar is dat wennen aan elkaars gewoonten: zoals de sociale codes van het dorp en de sturingscodes in de systeemwereld van de gemeente. Uiteindelijk is het vooral een kwestie geworden van mensen (dorpelingen) die met mensen (ambtenaren) willen samenwerken. Dat principe is nu leidend. Dat vraagt voor een ambtenaar wel om anders kunnen omgaan met je werk, namelijk van regelaar (zoals de werkvoorbereider) naar partner en tegelijk adviseur zijn van het werk wat je gewend was te doen.

2 Durf te starten

Een burgerbegroting organiseren is een taai proces. Vooral omdat het in aanraking en aanvaring komt met al jarenlang bestaande procedures en afspraken. Dat gaat o.a. om inkoop- en aanbestedingsprocessen, het financieel ombuigen van (groot) onderhoudsbudgetten naar dorpen, nieuwe administratieve afspraken over facturering/ betaling, of de belastingconsequenties voor
vrijwilligersorganisaties in het dorp die zelf uitvoerend werk doen. In de praktijk bedenken inwoners en ambtenaren allerlei noodverbanden om tot oplossingen te komen. Na de pilotfase zijn er vervolgens goede structurele oplossingen gevonden.
Deels banen gemeenten als Oldebroek de weg voor andere gemeenten. Het zou ook goed zijn dat elke gemeente een soort 'backing' organiseert als ze bij het invoeren van de burgerbegroting foutmeldingen tegen komen in hun systeem. Want de systemen zien er bij elke gemeente anders uit. En die moeten er niet toe leiden dat goede bedoelingen sneuvelen.

4 Bewonersinzet geeft betere oplossingen en meer kwaliteit

Bewonersinzet is niet alleen omwille van eigenaarschap of het versterken van sociale verbanden een pre. In Oldebroek wordt aangetoond dat bewonersoplossingen meer kwaliteit achterlaten, dan de oplossingen van voor de burgerbegroting. Ook is de creativiteit bij het speuren naar oplossingen zowel eenvoudig als hoog. Dat blijkt uit het voorbeeld dat lokale ATB wielervereniging het groenonderhoud van het dorp doet, want 'Wij zijn ook onderdeel van de gemeenschap'.

In Breda

Het idee van een burgerbegroting is een ‘next level’ geworden van de oorspronkelijke vraag van de gemeenteraad om de begroting te flexibiliseren.
Het bouwen van een proces van burgerbegroting is met zoveel mogelijk mensen uit de stad gedaan: Meet Ups en een Bouwteam van inwoners en raadsleden aangevuld met een ambtenaar. Het leidt tot enorme nieuwsgierigheid en betrokkenheid van bewoners bij de belofte van een burgerbegroting. En de brede deelname zorgt voor creativiteit. ‘Democratie en er samen uit komen is weer leuk’, aldus een bewoner.[16]
Er is geoefend in twee wijken. De goede resultaten en de hoge betrokkenheid van de Raad en inwoners zorgen ervoor dat de Raad in september 2016 besloten heeft de burgerbegroting over de hele stad te willen invoeren.

Het oefenen werd een vorm van ‘droog oefenen’, omdat het budget per wijk in het eerste werkjaar niet inzichtelijk gemaakt kon worden. Dat weerhield inwoners niet om massaal mee te doen. 10% van de bevolking van Prinsenbeek deed mee in gesprekken. In de twee wijken hebben inwoners de procesregie meer en meer over genomen van de gemeente. Dat leidde in Prinsenbeek tot het door bewoners ontwerpen van een Breda Begrootspel.

De gemeente en bewoners in de twee pilotwijken zijn samen in werkgroepen aan de slag gegaan met de gekozen onderwerpen. Zoals ‘samen oud worden’ en het marktplein van Prinsenbeek. Beide partijen zoeken en schuiven nu met financiële ruimte.

[16] http://www.omroepbrabant.nl/?news/230168902/Breda+wil+begroting+sexy+maken+en+laat+inwoners+meedenken.aspx

Breda retour

1 Lokale innovators in the lead

Wanneer je vanaf het begin lokale innovators en hun netwerken aanspreekt, dan bereik je veel meer inwoners. Met het principe van de olievlek is 10% van Prinsenbeek bereikt. De kerngroep van Prinsenbeek Begroot wilde graag een laagdrempelige werkvorm waarbij iedereen de mogelijkheid heeft om mee te denken op dezelfde manier. Hier is de Bredase koerskaart uit ontstaan, een kaart die binnen 2 uur inwoners in dialoog laat gaan over waar ze trots op zijn en wat ze graag anders zouden willen zien. Zij zijn deze voorbeelden uiteindelijk gaan uitwerken tot een top 3 met voorstellen. Binnen het netwerk zijn ambassadeurs nodig met een bepaald profiel die dit begeleiden.

2 Energiek proces

Zorg dat het democratische proces voldoende fun, spelen en interactie in zich heeft. Dat maakt mensen enthousiast om invloed te willen uitoefenen op een deel van de gemeentelijke begroting. Het 'fun-element' wordt ook door inwoners als belangrijke voorwaarde ervaren om mee te willen doen. Een burgerbegroting kent veel factoren en actoren die ook nog eens veranderen. Een open en transparant proces (met duidelijke onderzoekskaders) is dan de juiste aanpak.

3 Proces ontwerpen of samen bouwen

Een burgerbegrotingsproces maken is bewust werken met onzekerheden. En dat ook zo laten omdat onzekerheid leidt tot energie en verandering. De mensen die aan de knoppen van het proces staan, hebben met zoveel verschillende partijen, mensen, belangen en rollen te maken dat ze continu mee moet schakelen met veranderingen. In Breda zijn inwoners en gemeente op een gegeven moment gewoon gaan doen! Gewoon doen, terwijl er nog veel vragen waren is de beste manier om de vragen te beantwoorden.

4 Budgetruimte kennen

Het kennen van de gemeentelijke begrotingsruimte voor je wijk is van belang voor bewoners. Het maakt duidelijk waar flexibele en begrensde ruimte zit voor keuzes. De gemeente heeft dat niet kunnen geven omdat de financiële administratie niet op wijkniveau is ingericht. Bewoners en gemeente zijn dat achteraf wel samen gaan invullen.
Maar dat neemt het gevaar met zich mee dat een burgerbegroting al snel een variant op een wijkplan kan worden, waarvan de gemeente de financiering organiseert.

5 Kennis van buiten naar binnen

De sleutel van een burgerbegroting is dat bewoners in gesprek gaan over budgetkeuzes. Dus ook onderwerpen laten vallen. Het is lastig om op wijkniveau budgetten uit te ruilen omdat je niet alle consequenties kunt overzien en omdat je direct aan het onderwerp van een ander komt. Binnen een burgerbegroting heb je dus allerlei deskundigheden nodig, de truc is om de hoge hekken weg te halen.

6 Start met trots en ambities

Het gaat in de Bredase wijken verder dan de alledaagse woonomgevingszaken. Ook bijvoorbeeld voorstellen over de lokale organisatie van de zorg, energie neutrale initiatieven, stimuleringsprogramma's voor lokale ondernemers en de Prinsenleenbank als fonds voor starters komen aan de orde. Door het proces met inwoners niet te starten met vragen over behoeften of vragen naar initiatieven, maar door te beginnen met trots, ambities en eigen talent komen er andere, vaak wat maatschappelijk grotere onderwerpen in beeld.

https://breda.raadsinformatie.nl/document/3789717/1/Ck_45105_xBijlage_3_Startnotitie_Breda_Begroot
https://breda.raadsinformatie.nl/document/3789715/1/Ck_45105_xBijlage_2_Evaluatierapport_Pilots_Breda_Begroot
https://breda.raadsinformatie.nl/document/3789716/1/Ck_45105_xBijlage_1_Breda_Begroot_Het_vervolg

In Oss (Geffen)

De burgerbegroting start in Geffen (4500 inwoners) met het doorpluizen van de bestaande begroting voor Geffen. Dat was makkelijk inzichtelijk te maken omdat Geffen in 2015 is ‘geherindeeld’ bij de gemeente Oss. En ook het bijbehorende Geffense budget ging mee. Het gaat om de begrotingsschijf 2017 van € 8,2 miljoen. Bewoners hebben volgens het stoplichtmodel de begrotingsposten besproken op rood (moeilijk te beïnvloeden), geel (relatief moeilijk beïnvloedbaar) en groen (makkelijk te beïnvloeden). Vervolgens is er ‘geplusmint’. Per begrotingspost is door inwoners aangegeven of ze er meer (plus) in willen investeren en waar ze minder of anders (min) willen. Of wat inwoners zelf willen doen. Deze ‘balansregel’ is door bewoners als heel belangrijk ervaren.
Na deze praatoefeningen zijn er bewonerswerkgroepen ingesteld. Inwoners hebben samen gesprekken gevoerd in het dorp en een top 10 samengesteld met nieuwe oplossingen en samenwerkingen. Die is, door te stemmen over het plusminnen in de begroting, haalbaar gemaakt. Het stemmen gebeurde letterlijk door met de voeten te stemmen. Inwoners gingen in gesprek met elkaar en kozen voor zowel de meest aansprekende oplossingen als één van de bijbehorende financieringsopties.

Oss – Geffen retour

1 Kiezen in plaats van begroten

'Begroten' is geen woord dat enthousiasme los maakt bij inwoners. Het proces Geffen Begroten is een proces van dorpskeuzes maken. Waarbij geld uit de bestaande begroting 'heringezet' wordt. Voor de één is dat begroten, voor de ander zijn dat dorpskeuzes. Dat eerste moet je houden als middel om te komen tot keuzes, dat laatste maakt meer energie los om er tegenaan te gaan.

2 Alles open is coalities maken

Het totale budget (8,2 miljoen) dat de gemeente Oss in Geffen investeert is in principe werkmateriaal voor de inwoners. Daarmee is inzichtelijk wat er al gebeurt en wat het kost. En kunnen er ook 'werkzame coalities' gemaakt worden, voor verandering of nieuwe samenwerkingen. Dit zorgt ervoor dat inwoners niet in één directe lijn het volle bedrag van de burgerbegroting zelf willen inzetten op hun ideeën, ze zoeken eerst coalities.

3 De regel van de balans

Er is sprake van werken met de spelregel van de balans. Ook wel plusminnen genoemd in Geffen.
Dat wil zeggen dat inwoners binnen de bestaande begroting ruimte zoeken. De uitdaging is hier om te onderhandelen, op zoek te gaan naar slimme bezuinigingen en te kijken naar creatieve combinaties van ideeën.

4 Kort proces

Het is een lekker kort en overzichtelijk proces. En kan nog sneller. Het nieuwe voorstel in Oss is om het in vier maanden te doen. Maand 1 gaat over het verkennen van de ambities en ideeën van het dorp, maand 2 is de begroting doorakkeren en consequenties vaststellen. Maand 3 is voor het mobiliseren van de inwoners. Maand 4 betekent ideeën uitwerken zodat het dorp een keuze kan maken

5 Apolitiek

Het maken van afwegingen en eindkeuzes is een politiek proces van het dorp en niet van de politieke partijen.

http://democraticchallenge.nl/wp-content/uploads/2017/04/Boekje-Definitief.pdf

In Emmen

De wijk Emmerhout (7000 inwoners) heeft zich erg laten inspireren door de werkwijze van Antwerpen. In ruim twee maanden hebben inwoners alle fasen doorlopen (agendering, delibereren, prioriteiten en kiezen). Dat is het dynamische Drentse verhaal van voor de schermen. Achter de schermen heeft de gemeente Emmen inzichtelijk gemaakt welke budgetten zij jaarlijks vrij maakt voor haar dienstverlening in Emmerhout. En beoordeeld in welke mate deze vrij inzetbaar zijn voor de burgerbegroting en voor welke onderwerpen op een andere manier bewonersinvloed kan of moet worden georganiseerd. Zoals meer invloed bij aanvragen en gunning door gemeente. Daarnaast heeft de woningcorporatie ook aangegeven geld (€ 17.000,-) in te willen zetten: vrij geld en beïnvloedbaar geld.

Welke budgetten zijn in Emmen beeld gebracht?
1.1. Relaties met burgers en Erkende Overleg Partners
1.2. Experimentenbudget
2.1. Vitaal Platteland
6.1. Participatie
7.1. Beheer en Onderhoud Openbaar Groen en Grijs
7.2. Beheer en Onderhoud Begraafplaatsen
7.3. Investeringsbudget dorpen en wijken
8.1. Sport
9.1. Wet Sociale Werkvoorziening
9.2. WMO begeleiding
9.3. WMO beschermd wonen
9.4. WMO huishoudelijke hulp en WVG
9.5. Maatschappelijk vastgoed
9.6. Informele zorg
9.7. Subsidies maatschappelijk en sociaal cultureel werk

Bij de start in Emmerhout is zo al duidelijk dat het bedrag voor de burgerbegroting € 180.000,- is voor twee jaar.
Het proces met de wijk en de keuzes voor werkvormen en communicatie is onder regie van en door een groep bewoners uitgevoerd. Gemeente, Woningcorporatie Lefier en Bewonersbedrijf Op Eigen Houtje waren als partners in het netwerk van Emmerhout sterk betrokken.

Emmen – Emmerhout retour

1 Bewoners eigenaar proces

De burgerbegroting in Emmerhout is een proces in handen van wijkbewoners. De wijkvereniging 'Wijkbelangen Emmerhout' is de initiator. Het bestuur heeft samen met enkele bewoners een werkgroep gevormd. De leden zijn de bouwers en aanjagers van het proces. Ze hebben het proces uitgezet in de wijk, bewoners aangesproken, bijeenkomsten georganiseerd. Rondom dit bewonersproces hebben gemeente, woningcorporatie, bewonersbedrijf en welzijnsorganisatie zich georganiseerd.

2 Samenwerking

De financiering van onderwerpen en plannen van inwoners hoeft niet alleen een plek te vinden binnen het budget van de burgerbegroting. Gemeente en woningcorporatie overleggen met bewoners hoe ze het met regulier budget of in al bestaande plannen kunnen oppakken. Daarmee wordt een burgerbegrotingsproces vooral een samenwerkingsproces voor de bewonersagenda, met bewoners als bepalende partij. En met de gemeente, woningcorporatie of de Heidemij die naast het leveren van vrije budgetruimte ook meedoen met het leveren van hun expertise en plannen. De werkgroep van bewoners helpt plannenmakers in de wijk bij het uitvoeren van hun plannen. Als sparringpartner en als verbinder.

3 Budget inzichtelijk en toegankelijk gemaakt

De gemeente Emmen heeft er hard aan gewerkt inzichtelijk te maken hoeveel geld ze in de wijk investeert bij alle gemeentelijke taken. Dat is bijna een onmogelijke opdracht. Maar ze heeft zich er in vast gebeten en zo duidelijk weten te maken welke posten er minimaal voor Emmerhout zijn vrij gemaakt. Dat maakt praten over het schuiven met budgetten inzichtelijker. Je hebt het ergens over! En het is voor bewoners ook duidelijk waar ze het wel of niet over kunnen hebben. Zo hebben bewoners van Emmerhout aangegeven dat ze niet willen gaan over de verdeling van mantelzorgcomplimenten en dat dit geld (2x € 27.000,-) weer 'teruggegeven' wordt aan de gemeente.

http://wijkbelangenemmerhout.nl/wijkbelangen/h/1956/0/4743/Burgerbegroting/Bestedingsplan-2017

4 De grote waaromvraag: waarom burgerbegroting?

Waarom zou je het willen?

Waarom zou je het willen, ofwel welk vraagstuk in de lokale samenleving kan het best beantwoord worden met een specifieke aanpak als een burgerbegroting? En niet met bijvoorbeeld een andere aanpak als een lokaal referendum, of wijkbudgetten of het Right to Challenge?

De denker of maatschappelijke beschouwer zal al snel aanslaan op motieven met een filosofische en sociologische grondslag. De auteur en onderzoeker Rutger Bregman gebruikt in zijn verhaal 'In meer dan 1500 steden vindt nu een democratische revolutie plaats' hiervoor zelfs Bijbelse verwijzingen. Zo gaat het volgens hem bij een burgerbegroting om 'zeven plagen en één medicijn'.

Zeven plagen, één medicijn (R. Bregman, oktober 2015):

1. Van cynisme naar betrokkenheid
2. Van versplintering naar saamhorigheid
3. Van uitsluiting naar emancipatie
4. Van gemakzucht naar burgerschap
5. Van corruptie naar transparantie
6. Van egoïsme naar solidariteit
7. Van ongelijkheid naar verheffing

De motieven die de bestaande Nederlandse 'burgerbegrotingsgemeenten' het meeste aanspraken hebben te maken met het zoeken naar andere lokale democratische sturingsvormen.
En dan nog is het een brede waaier van motieven en overwegingen, die terug te brengen is tot een Triple AAA.

Triple AAA

1 Met de A van **Afstand verkleinen**

De afstand slaat op de Raad en inwoners die te ver van elkaar staan bij het maken van afwegingen. Zeker in een netwerksamenleving is het maken van publieke keuzes een zaak van verschillende partijen die allemaal een bijdrage kunnen leveren aan veranderingen. Er is vraag, zelfs onontkoombaarheid naar partnerschap en co-creatie. De ruimte tussen de lokale overheid, maatschappelijke partijen en inwoners bij het maken van oplossingen en maken van keuzes is vaak te groot. Het besmet elkaar niet in positieve zin.
Maar er is ook afstand en ondoorzichtigheid in het keuzeproces: wat kost het, hoe wordt het afgewogen, wat zijn andere wegen… Waarom B of C en niet A? Een andere vorm van ondoorzichtigheid is dat de Raad in de regel geen inzicht heeft in de bestaande geldstromen die er van en naar dorpen en wijken gaan. Sturen is dan een loos begrip. In Breda wilde de Raad meer flexibilisering in haar eigen, vaak dichtgemetselde,

gemeentebegroting. Dat leidde tot een vervolgstap om niet alleen Raad, maar vooral inwoners ook flexibel te laten omgaan met het publieke geld dat voor hen is vrijgemaakt.

Burgerbegroting staat dan voor het werken aan een nabijere relatie tussen overheid en samenleving, inclusief de nabijheid van kennis, vertrouwen en inzicht. Dit gaat verder dan transparantie: het gaat om het samenwerken aan een keuzeproces met financiële consequenties. Het verkleinen van de afstand geeft zowel een basis als de ruimte om nieuwe processen aan te gaan.

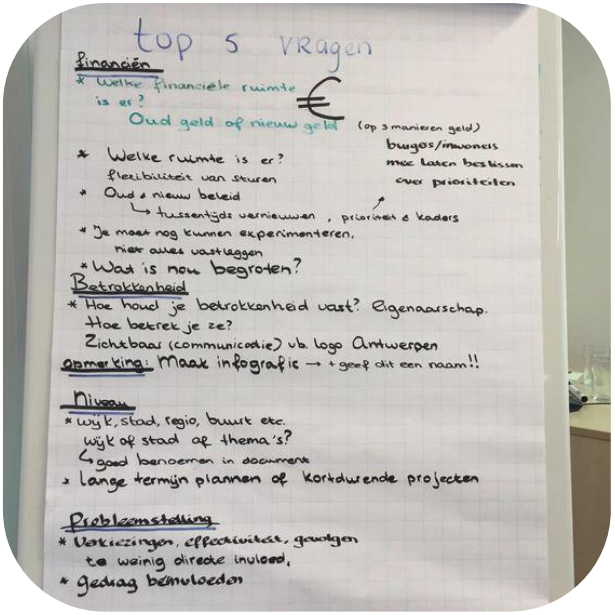

1n Breda bereiden bewoners, op een Meet Up, de vragen voor een proces van burgerbegroting voor

2 Met de A van **Autonomie en het eigene van een gemeenschap**

Autonoom keuzes kunnen maken is een logisch uitvloeisel van eigenaarschap. Bij zowel de gemeente als de inwoners is er sprake van een verandering in bewustzijn van publiek eigenaarschap. De samenleving, en zeker onderdelen ervan, is meer en meer 'van de bewoners'. Inwoners gaan zelf ook anders om met collectieve zaken: er is meer sturing, initiatieven worden lokaal georganiseerd. Lokale logica wordt dit genoemd.

Directeur van het Planbureau voor de Leefomgeving Maarten Hajer zegt in zijn rapport over de energieke samenleving dat er sprake is van: '...een samenleving van mondige burgers en met een ongekende reactiesnelheid, leervermogen en creativiteit.'
Lokaal eigenaarschap zorgt ervoor dat ideeën passend zijn voor die ene situatie en dat ze ook gerealiseerd kunnen worden omdat de gemeenschap niet afhankelijk is van centrale beleidskeuzes of de vierjaarlijkse verkiezingsuitslag.
Een burgerbegroting maakt het mogelijk dat gemeenschappen het gesprek met zichzelf aangaan en zich 'forceren' om er uit te komen. Daardoor kunnen ze autonome keuzes en oplossingen maken voor collectieve vragen.

3 Met de A van **Alternatieven**

Bestaande begrotingskeuzes zijn een optelsom van tientallen deelkeuzes in deelbegrotingen van afdelingen, programma's, projecten enz. Te vaak blijkt dat het niet werkt omdat de oplossing alleen geldt voor één terrein. Omdat er niet bewust naar combinaties gezocht wordt met andere maatschappelijke terreinen mis je slimme combi-ideeën (zgn. 'Senseo-oplossingen'). Sterker nog, er is veel non-creativiteit bij de aanpak van maatschappelijke vraagstukken. Door maatschappelijke vragen weer te beschouwen als lokale onderwerpen die er steeds anders uitzien en alle betrokkenen mee te laten denken en mee te laten investeren ontstaan er andere keuzes dan de gewoontekeuzes.
Een burgerbegroting kan door een andere, productieve relatie aan te gaan tussen politiek en samenleving en met andere partijen dan de gebruikelijke, ook andere lokale oplossingen aanboren en verantwoordelijkheden aanspreken dan die, die we al kennen.

Het eenvoudige verhaal van de brugwachter van Baard is een mooi voorbeeld waarin keuzes gebaseerd op Afstand verkleinen, Autonomie van de gemeenschap en Alternatieven, goed uitpakken. De brug in Baard gaat nog maar 12x per dag open. De brugwachter doet dat. Hij zit in een eigen hokje op de parkeerplaats 50 meter verderop. Kosten € 60.000, - per jaar. Dat is duur. Bij de provincie werd gedacht aan afstandsbediening. Naast de brug staat het dorpscafé. Kroegbaas Cobus Prins overlegt met het dorp. "Er zijn altijd twee of drie mensen aanwezig in de kroeg. De taak als brugwachter kan ik er dus makkelijk bij", aldus Cobus. Kosten nu nog geen €20.000,-.

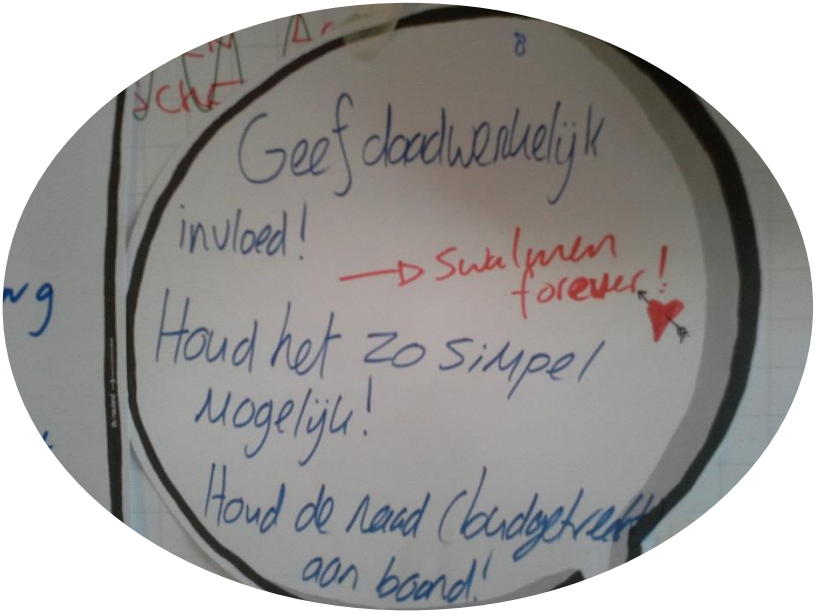

Vier perspectieven op begrotingsparticipatie

Een burgerbegroting lijkt steeds meer te verworden tot een algemeen begrip gericht op meer betrokkenheid van burgers op de publieke begroting. Als een vorm van begrotingsparticipatie.

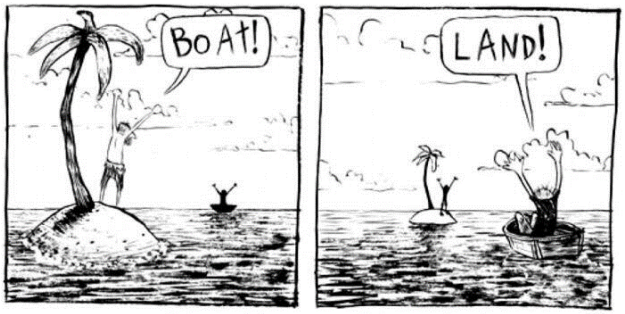

Vier perspectieven op begrotingsparticipatie, kijkend vanuit twee richtingen: wie is agendasettend en wat is de rol van de spelers:

1. Vertrekken vanuit de agenda van de Raad met de bestaande begrotingskeuzes als leidraad:
    - Waarom? Publieke verantwoording en transparantie.
      Voorbeelden: www.watdoetHengelo.nl, www.OpenSpending.nl, http://utrecht.begroting-2016.nl/, begrotingslessen in Lelystad.
2. Vertrekken vanuit de agenda van de Raad met de bestaande begrotingskeuzes als leidraad:
    - Waarom? Advisering, meedenken met de Raad over opstellen en aanscherpen bestaande begroting.
      Voorbeelden: de bezuinigingsdialoog Súdwest-Fryslân of Zeist, de begrotingswijzer van Pro Demos, www.buurtbegrotingamsterdam.nl of de schaalbare begroting van Amsterdam Oost (www.famo.org/index.php?option=com_content&view=article&id=338:amsterdam-efficienter-sturen-met-de-schaalbare-begroting&catid=9&Itemid=120)
3. Vertrekken vanuit de agenda van de samenleving. Met inwonersvragen en antwoorden:
    - Waarom? Co-creatie, inwoners en Raad/ gemeente maken samen keuzes voor begroting.
      Voorbeelden: budgetmonitoring Amsterdam Oost, de app SjekkApp.
4. Vertrekken vanuit de agenda van de samenleving. Met inwonersvragen en antwoorden:
    - Waarom? Zelfsturing, inwoners sturen zelf op geld en verdeling ervan in hun wijk/ dorp of domein.
      Voorbeelden: de burgerbegroting van Antwerpen of Oldebroek. Of lokale gemeenschapsfondsen zoals het Texelfonds, www.lokalefondsen.nl

In een kwadrant :

	Partnerschap **(overheid, inwoners, maatschappelijke partijen)**		
Agenda van de Raad	Vertrekken vanuit bestaande begrotingskeuzes: * Advisering, meedenken met de Raad over opstellen en aanscherpen bestaande begroting. Bijvoorbeeld de bezuinigingsdialoog, de begrotingswijzer, buurtbegroting. 2	Vertrekken vanuit inwonersvragen en antwoorden: * Co-creatie, inwoners en Raad/gemeente maken samen keuzes voor begroting Bijvoorbeeld budgetmonitoring, de app SjekkApp. 3	**Agenda lokale samenleving - buurt/ dorp**
	Vertrekken vanuit bestaande begrotingskeuzes: * Publieke verantwoording en transparantie. Bijvoorbeeld begrotingsapps, graphics, begrotingslessen. 1	Vertrekken vanuit inwonersvragen en antwoorden: * Zelfsturing, inwoners sturen zelf op geld en verdeling ervan in hun wijk/dorp of domein. Bijvoorbeeld burgerbegroting, lokale gemeenschapsfondsen, crowdfunding. 4	
	Autonoom / Eigenaarschap		

Waarom **Partnerschap** bij verdelen publieke geldbronnen:

We leven in een netwerksamenleving waar bij de overheid één van de spelbepalende actoren is. Maar lang niet meer de enige of de meest bepalende. Partijen zijn afhankelijk van elkaar om doelen te bereiken. Met hun inzet en keuzes investeren partijen in maatschappelijke vooruitgang. Om resultaat te boeken moet je samen optrekken, samen investeren, samen keuzes maken. Er is sprake van een gemeenschappelijk belang om de samenwerking met elkaar op te zoeken ondanks de soms verschillende doelen, taken en verantwoordelijkheden van de gemeente, bedrijfsleven, inwoners en maatschappelijke organisaties.

Waarom **Autonomie/Eigenaarschap** bij verdelen publieke geldbronnen

Er zijn publieke taken en zaken die niet primair in handen van de overheid zijn. Dan ligt het eigenaarschap bij ‘de’ samenleving of collectieven uit de samenleving. Denk aan sportverenigingen of zorgcoöperaties

Het gebruik van de speelplek, het park en de benutting en het programma van het buurthuis zijn zaken voor de buurtbewoners. Met publieke organisaties als een bibliotheek, een woningcorporatie of een huiswerkklas wordt het eigenaarschap al wat grijzer. Maar leesontwikkeling, goed wonen en onderwijs zijn wel publieke taken. En het dagelijkse doen van groepen inwoners (spelen, zorgen, ontmoeten, ondernemen, helpen, werken, aandacht geven, schoonmaken, feesten etc.) is een gewoon onderdeel van het lokale leven. Het is volledig lokaal eigenaarschap. Dat ook ondersteund kan worden met publiek geld. Het kent vaak geen bindende of sturende organisatie. De kern ligt in de 'sense of belonging'[17] van inwoners in de community. Het gaat om een verbinding die verder gaat dan een gezond eigen belang. Je voelt je ook thuis bij een community en krijgt er waardering voor je bijdrage. Je laat elkaar ook niet zomaar los. De Britse socioloog Ronald Dore noemt het de 'Spirit of goodwill'[18]

Eigenaarschap
Vanuit de psychologische theorie is de kern van eigenaarschap een ervaren eigendom c.q. domein dat 'van mij of van ons' is. Deze worden in haar betekenis uitgewerkt in een vijftal aspecten die eigenaarschap omvatten.
1. Gevoel van verantwoordelijkheid
2. Gevoel van identiteit
3. Gevoel van aanspreekbaar zijn
4. Gevoel van eigenwaarde
5. Gevoel van verbondenheid

Waarom de **Agenda van de Samenleving** bij het verdelen van publieke geldbronnen:

Deze agenda staat voor zelfsturing. Het wil zeggen dat de overheid en de maatschappelijke partners op het openbare domein ruimte geven aan gemeenschappen en kleinere sociale verbanden zoals bijvoorbeeld verenigingen, gezinnen, netwerken en individuen om zelf verantwoordelijkheid te nemen voor de kwaliteit van hun eigen leven en leefomgeving.

Maar wijken en communities zijn geen organisaties. Traditionele organisatiemodellen en methoden van organiseren zijn dan ook niet van toepassing. Een community kent geen centrum, geen leider en geen verticale structuur. Mensen zijn via de gemeenschap met elkaar verbonden zonder dat ze iets of iemand volgen. Een burgerbegroting is een instrument om te komen tot agendavorming in deze wisselende wirwar van verbondenheid tussen mensen

[17] Zie ook: Bacon, Jono. 2009. "The art of community"
[18] Dore, Ronald. 1983. "Goodwill and the Spirit of Market Capitalism."

Elk perspectief kent zijn eigen winst

1 Verantwoording en transparantie

Een heldere begrotingspresentatie is een voorwaarde voor alle vormen van begrotingsparticipatie. Deze zorgt voor gelijkwaardigheid in het samenspel tussen inwoners en overheid (kennis, vertrouwen en begrip, samen werken aan invloed, enthousiasme tot deelname), en ook voor legitimiteit van de overheidskeuzes: meer draagvlak en meer openheid en daardoor beter controleerbaar. Wat de werkrelatie Raad en College en de relatie met de samenleving ten goede komt. Minder gehakketak en wantrouwen.

2 Advisering, meedenken met de Raad over opstellen en aanscherpen bestaande begroting

Het meedoen is laagdrempelig, je kunt reageren op eerder gemaakte voorstellen. Het zorgt voor inbreng van inwonersideeën, -en kennis, waardoor er wederzijds begrip en betrokkenheid bij keuzes kan ontstaan en ook betere lokale oplossingen. Plus creatieve oplossingen en bezuinigingsopbrengsten. Het versterkt het begrip, de inzicht en de rol van de Raad als scheidsrechter bij publieke keuzes.

Inwoners, raadsleden en college van Breda presenteren samen de startnotitie Breda Begroot

3 Co-creatie, inwoners en Raad/ gemeente maken samen keuzes voor begroting

De winst voor inwoners is dat ze hun eigen keuzes en belangen kunnen delen, ze worden gehoord. De voorstellen die ze hebben zijn leidend in het gesprek en worden samen afgewogen. Daardoor ontstaat er inzicht, begrip. Maar ook beter passende oplossingen. Het levert de overheid meer partnerschap op, minder weerstand, en extra middelen. En bewoners een gevoel van medebepaling van zaken in hun eigen omgeving.

4 Zelfsturing, inwoners sturen zelf op geld en verdeling ervan in hun wijk/dorp of domein

Het geeft bewoners ruimte om te komen tot eigen keuzes en de regie over de eigen leefwereld. Eigenaarschap en zelfbeschikking zijn de bijpassende woorden. Je kunt slimmere oplossingen bedenken waardoor je geld wint.
Het heeft een hoge democratische waarde door het proces van afwegen en door de transparantie, en daardoor versterkt het de legitimatie van het representatieve democratische systeem en die van de maatschappelijke democratische processen in de wijk/dorpssamenleving.

De eerste twee perspectieven versterken en verfrissen vooral de institutionele democratische systemen van het besturen. Dat gaat over de burger-overheidsrelatie. Perspectief drie en vier versterken vooral de kracht van de lokale gemeenschap en het eigenaarschap van inwoners voor hun vraagstukken. Dat gaat over de burger-burgerrelatie.
Nog scherper geformuleerd: perspectief 1 en 2 leveren een sterkere Raadsbegroting op (maatwerk, verantwoord, gelegitimeerd) en perspectief 3 en 4 leveren een sterkere lokale gemeenschap op (zelfbeschikking, lokale agendering, eigen oplossingen).

Met deze perspectieven als grondlegger kun je je niet inperken door een burgerbegroting alleen te zien als een instrument dat ruimte geeft om extra invloed uit te oefenen op overheidsbeleid. Inclusief bijbehorende roerige discussies over representatieve democratie en participatieve democratie.
Op zijn scherpst gedefinieerd is een burgerbegroting vooral een instrument voor lokale gemeenschapsvorming -en ontwikkeling. Waarbij de autonomie en kracht van een gemeenschap voorop staan en niet worden ingekaderd in bestuurlijke opvattingen over de gemeentebrede ontwikkelingen. Overheidsbeleid maakt gemeenschapskeuzes mogelijk.
Twee moderne overheidsmantra's komen in deze laatste perspectieven aan bod: loslaten en vertrouwen in de eigen burgers.

Er is meer

Een burgerbegroting wordt vooral gezien als hét antwoord op Triple AAA-motieven. Dat zijn motieven voor het nieuwe democratische samenspel.
Maar er is ook een ander vaak voorkomend motief: geld. Door het leveren van maatwerk wordt het efficiënter, beter passend en goedkoper. De evaluatie van de burgerbegroting Oldebroek is daar klip en klaar over: 'Er wordt meer gerealiseerd, met een hogere kwaliteit, voor minder geld.'

In een burgerbegrotingsproces wordt de burger vaak gezien als de vernieuwer van het democratische samenspel. 'Gamechanger', is zo'n bijpassend woord. Vaak zonder zichzelf zo te zien. Hij of zij doet 'burgerschap' en dat gaat verder dan burencontacten. Het gaat om publieke inzet. Met een burgerbegroting wordt dat makkelijker gemaakt. Daarmee is burgerbegroting een faciliterend (letterlijk vergemakkelijkend) instrument.
Een burgerbegroting moedigt publieke inzet aan en is een uitnodigend en soms zelfs uitdagend instrument voor collectief burgerschap.
Het is een moderne aanpak omdat het één aanpak is die op diverse punten maatschappelijke waarde maakt: effectievere geldbesteding, meer maatwerkoplossingen, transparante budgettoedeling, sluit aan bij ontwikkelkracht (burgers die willen ontwikkelen), forceert nieuwe allianties van maatschappelijke ontwikkelaars, laat veel groepen meedoen (in elk geval meer en diverser dan we gewoon zijn), stimuleert maatschappelijk eigenaarschap, brengt burger, gemeenteraad en politiek bij elkaar, maakt democratie leuk, gewoon en dichtbij.

Een door bewoners gemaakt tafelkleed met de Emmer agenda van de burgerbegroting

5 Productinformatie burgerbegroting
Wat zit er echt in?

Burgerbegroting
Kent geen toegevoegde suikers.
Bevat van nature sprankelend water en kent door de werkvorm smaakversterkers.
Stabiliseermiddel is het goede gesprek (bevat een bron van vertrouwen).
Bij te lang niks doen gaat het klonteren

Allergie informatie

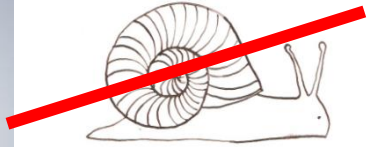

Burgerbegroting is een **besluitvormend** proces waarin burgers **delibereren** en onderhandelen over het **aanwenden en verdelen** van publieke geldbronnen van de lokale overheid en/of maatschappelijke partijen ten behoeve van **plannen en ambities**.

Burger en begroting

Het woord burgerbegroting roept de nodige allergie op. Zeker bij groepen mensen die weinig moeten hebben van delen van echte invloed en het ruimte geven aan zelfbeschikking. Maar ook bij mensen die jeuk krijgen van de woorden ‘burger’ en ‘begroting’. Een burger is een term met een staatsrechtelijke betekenis en benoemt de rechtsverhouding tegenover de overheid. Wellicht zit daar de jeuk. Omdat de participatieve democratie meer uitgaat van partnerships. In de Leerkring van gemeentesecretarissen (VGS en Ministerie van

BZK, 2015) wordt iets vergelijkbaars gezegd: “Burgers zijn altijd iets buiten ons systeem. Inwoners zijn we zelf ook, dat creëert veel meer gemeenschappelijkheid”.
Het helpt daarbij niet dat het woord burgerij afgeleid is van bourgeoisie.
Toch geeft de term burger goed aan wat voor begroting het is. Niet van een instituut of van een stadsbestuur, maar van de burgers. Inwoners van ‘t Loo (Oldebroek) hebben dat praktisch opgelost en hun burgerbegroting het dorpsbudget genoemd.
Een begroting lezen en uitvlooien staat niet op de bucketlist van de gemiddelde actieve inwoner. Het schrikt zelfs af. Maar het gegeven dat het bij keuzes maken wel om geld gaat en vooral om herverdelen van publiek geld, maakt dat directe begrotingsinvloed essentieel is.

Wat voegt geld aan het proces toe?

Dat inwoners ongelabeld geld vanuit diverse begrotingsonderdelen hebben en zo keuzes kunnen maken om hun ambities mogelijk te maken, dat maakt een burgerbegroting onderscheidend ten opzichte van andere participatievormen.

1. Beschikking hebben over geld maakt dat mensen een reëel perspectief hebben voor hun inspanningen. Inwoners leggen hun wensen niet als vraag neer bij een derde partij met als vaak voorkomende reactie ‘wij nemen het mee’. Bewoners kunnen het zelf uitvoeren. Mits ze er zelf uit willen komen. Het vermogen tot veranderen ligt bij de inwoners en niet bij de gemeenteraad. Bewoners kunnen zich niet verstoppen achter de politieke rug van de Raad en de Raad hoeft zich niet verschuilen achter beleid.

2. Het geeft inwoners de ruimte om af te wijken van gemeentebrede keuzes en om zich te richten op de keuzes van hun gemeenschap. Dit kan door aan te geven welke onderwerpen voor hun gemeenschap er minder toe doen, of waar ze al eigen oplossingen voor hebben en door aan te geven waar de grote toekomstige vragen voor hun wijk of onderwerp liggen. Inwoners zijn hiermee minder afhankelijk van potjes die over zijn of juist vol zitten. Een burgerbegroting kan beleid bijstellen.
   Daarmee is een wijk of een dorp geen afgeleide bevolkingseenheid van de gemeente, maar een autonome gemeenschap met eigen identiteit en verlangens. Nabijheid en menselijke maat als startpunt van handelen.

3. De aanwezigheid van geld betekent tegelijkertijd ook de aanwezigheid van schaarste. Omdat het budget een plafond heeft. Dus moet er gekozen worden. Dat is heel anders dan het aangeven van wensen of prioriteiten. Het is een stap voorbij de vrijblijvendheid. Bewoners adresseren zichzelf namelijk als ontwikkelaars voor oplossingen. En dan komt het steeds vaker voor dat inwoners aangeven dat ze weliswaar als prioriteit hebben dat er een fietspad moet komen maar dat het vanuit budgetoverwegingen veel verstandiger is voor de ontwikkeling van de wijk dat er geld gestoken wordt in huiswerkbegeleiding. Dit laatste is een waargebeurd voorbeeld uit Antwerpen. Bewoners veranderen van belastingbetalende klanten van de overheid naar slimme doeners voor hun eigen wijk. Ze zien dat 6 huiswerkklassen net zo duur zijn als 150 meter fietspad en maken heroverwegingen: waar schiet de wijk in dit geval dan het meeste mee op?
   Want geldkeuzes zijn iets anders dan een prioriteitenlijst.

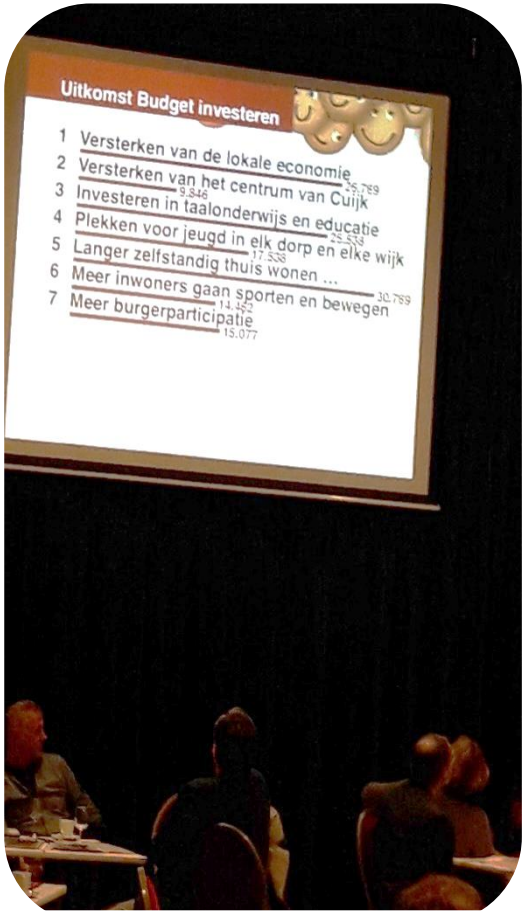

Het scorebord licht op na plezierige maar stevige debatten. Uitkomsten burgerbegroting Cuijk (voorjaar 2017)

Wat maakt een burgerbegroting, een burgerbegroting

Een burgerbegroting als instrument voor democratische vernieuwing en gemeenschapsvorming kent zeven basisingrediënten.

1 Starten aan de goede kant

Gaan we het bestaande lokale democratische systeem verfrissen door de burger meer invloed te geven op de gemeentebegroting? Waardoor de overheid beter regie kan voeren in de stad en de wijken en beter passende dienstverlening kan organiseren?
Maatwerk plus vraaggericht plus out of the box plus agendasetting door de burger? Menig bestuurder begint bij deze woorden het water uit de mond te lopen. Of starten we aan de andere kant, de samenlevingskant?

De ervaringen die er al vanaf 1989 in Zuid-Amerika zijn, leren dat deze eerste burgerbegrotingen vooral nieuwe vormen van consumentisme opleveren. De overheid als de producent die de, boordevol met

draagvlak geladen, agendapunten van burgers moet gaan uitvoeren. Hoe sympathiek ook, maar dan zal een burgerbegroting zich in zijn eigen gelegitimeerde staart bijten.
Een burgerbegroting is een democratische kanteling als deze zich gaat richten op het versterken van gemeenschapsontwikkeling. En als inwoners met elkaar de verbale strijd aandurven, verantwoordelijkheid durven te nemen voor de hele wijk of stad en niet het proces beschouwen als een zak geld waar ze vanuit eigen belang op kunnen stemmen, als inwoners zelf zaken gaan oppakken en uitvoeren mede mogelijk gemaakt door gezamenlijke budgetkeuzes.

De vijf Nederlandse burgerbegrotingsvoorbeelden geven aan dat een burgerbegroting geen stemkastje is, vooral niet. Maar een proces waarin inwoners onderling belangen en verlangens delen, waar inwoners zich kunnen inleven in elkaar, waar ze durven te kiezen voor hun dorp of stad, waar ze het als winst beschouwen dat het idee van de ander beter scoort dan jouw idee, waar ze alvast beginnen met doen. Dat is ook lokale democratie maar dan als gemeenschap, als wijk, als dorp, als stad. En niet als deelnemer in een wijk, dorp, stad van de lokale overheid.

2 De deliberatie organiseren

De deliberatie is het gesprek tussen bewoners onderling. Waarbij zoveel mogelijk groepen mee moeten doen omdat zo ook alle perspectieven meegewogen kunnen worden. Omdat het een bewoners-bewonersgesprek is, wordt de urgentie en beleving ook directer ervaren. Niet als 'agenda' van een ander, maar als noodzaak of verlangen van bewoners. Daardoor voelt het betrouwbaar, ontstaat er vertrouwen en openheid om samen op te denken.

In Antwerpen wordt er bewust gekozen voor kleine gesprekstafels (acht mensen per tafel), zodat er een gesprek plaatsvindt en geen 'belangenstrijd'.
Een mooi voorbeeld: 'Het succes van de Antwerpse burgerbegroting was de blanke boze oma die bij aanvang haar handtas angstvallig op schoot vasthield wanneer een jonge Marokkaan naast haar kwam zitten en die twee uur later schouder aan schouder voor elkaars thema's vochten.' (Zie de column van de oud schepen van Antwerpen over de burgerbegroting: http://www.binnenlandsbestuur.nl/participatie-positivisme)

3 Autonomie in agendering en oplossingen

Het gaat om het sterker maken van een lokale gemeenschap. Wat goed is, nodig is of sterker kan, hoort bij de vrije agendering van die gemeenschap. De bewoners bepalen welke onderwerpen er toe doen. En welke combinaties van onderwerpen ze logisch vinden.
Niet alleen als een recht op zelfbeschikking maar ook omdat het daarmee zijn eigen motoren voor ontwikkeling kan aanspreken.
Kiezen binnen de agenda van de overheid is het ontkennen van de autonomie en mislopen van de motoren van de gemeenschap.
Inwoners geven niet alleen de onderwerpen aan waar ze op willen investeren. Ze komen ook met bijpassende eigen oplossingen. Daarom beheert de wielervereniging in Oldebroek nu het groen in het dorp 't Loo en zijn verenigingen, buurtbewoners en kinderen in Antwerpen aan het steentjes leggen. Ze gaan met een kunstenaar op zoek naar lelijke plekken in de wijk. Samen bekleden ze deze plekken met kleurrijke mozaïektegels. De sporthal in Geffen wordt nu ook een huiskamer met activiteiten, een maaltijdvoorziening en een tuin in de buurt. Een plek die kan uitgroeien tot een plaats waar dagbesteding en dagopvang wordt aangeboden.
Burgerbegroting is primair een vorm van netwerkversterking van vitale relaties in de lokale gemeenschap.

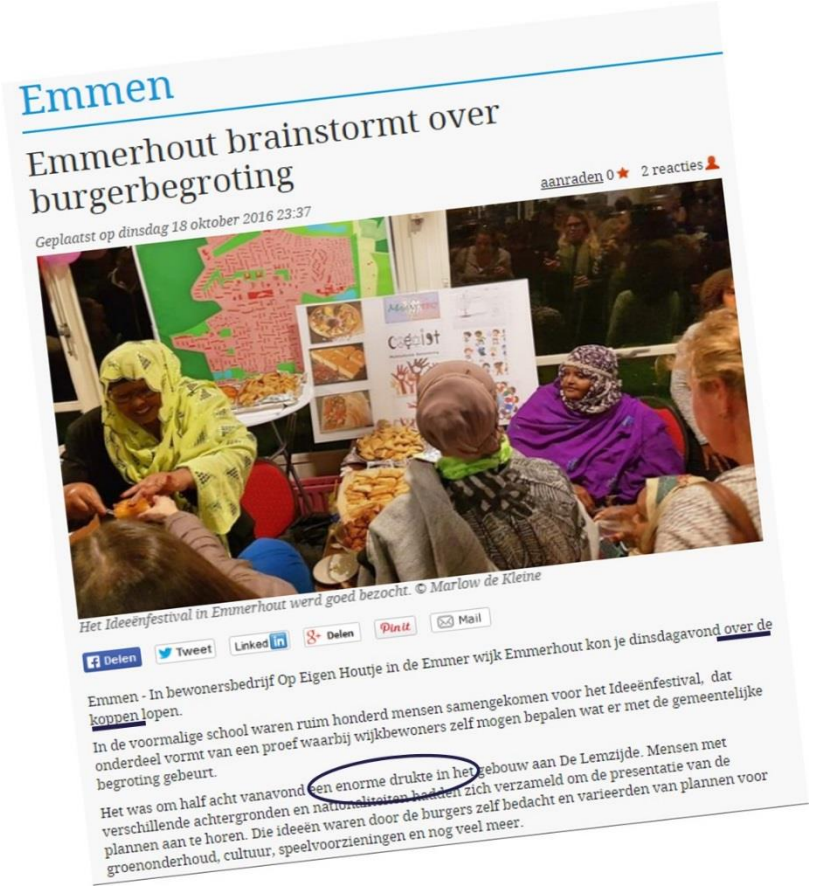

Emmen

Emmerhout brainstormt over burgerbegroting

aanraden 0 2 reacties

Geplaatst op dinsdag 18 oktober 2016 23:37

Het Ideeënfestival in Emmerhout werd goed bezocht. © Marlow de Kleine

Delen Tweet Linked in Delen Pin it Mail

Emmen - In bewonersbedrijf Op Eigen Houtje in de Emmer wijk Emmerhout kon je dinsdagavond over de koppen lopen.

In de voormalige school waren ruim honderd mensen samengekomen voor het Ideeënfestival, dat onderdeel vormt van een proef waarbij wijkbewoners zelf mogen bepalen wat er met de gemeentelijke begroting gebeurt.

Het was om half acht vanavond een enorme drukte in het gebouw aan De Lemzijde. Mensen met verschillende achtergronden en nationaliteiten hadden zich verzameld om de presentatie van de plannen aan te horen. Die ideeën waren door de burgers zelf bedacht en varieerden van plannen voor groenonderhoud, cultuur, speelvoorzieningen en nog veel meer.

4 Samen keuzes maken en komen tot een besluit

Bewoners moeten het niet alleen over actuele onderwerpen hebben, maar keuzes kunnen en durven maken. En ook in gesprek gaan met elkaar over de gevolgen van zaken niet doen. Zo kozen de inwoners van Geffen tussen drie plannen voor trottoirverbetering en bomenbehoud met als leidende vragen: wat levert dit plan Geffen op en wat zijn de gevolgen als we het niet doen?

5 Schuiven met geld

Een burgerbegroting loopt dwars door institutionele kolommen heen. In alle vijf gemeenten kan de som van de bestaande begrotingsposten op alle onderwerpen ingezet worden.
Dit geldt voor het vrijgemaakte budget in Emmen en Antwerpen maar ook voor Oldebroek waar geld voor groenbeheer benut wordt voor opleidingskansen voor jongeren of arbeidsintegratie in de kantine van een sportvereniging.
De labels die hoorden bij de oorsprong van het budget worden losgelaten.

6 Aanbesteding – zelf doen

Inwoners bepalen ook wat de projecten, het werk en wie de uitvoerders zijn. Soms is dat in zelfbeheer zoals de Bee Highway in Emmerhout of de huiskamer in Geffen, soms besteden bewoners het aan (aan professionals in de wijk zoals het groenbeheer in Oosterwolde (Oldebroek)), soms is het een nieuwe partij die het doet, zoals ZZP'ers in Emmerhout of het bewonersbedrijf in de wijk.

Oosterwolde (Oldebroek) maakt een ingrijpend plan voor vitalisering eigen dorp

7 Uitnodigend, met beetje fun, in de werkvorm

In vier van de vijf burgerbegrotingen wordt er gewerkt met uitnodigende, kleinschalige werkvormen om de grote groepsgesprekken verder te brengen. Dat zorgt ervoor dat gesprekken als uitnodigend worden ervaren (je wilt iets van de ander weten, je bent geïnteresseerd in zijn of haar verhaal), gelijkwaardig zijn, meningsvormend ('je scherpt aan') en je gaandeweg en heel 'smooth' tot een besluit komt. Daardoor wordt het geen loopgravengedoe en door het oplossingsgerichte ook geen wegkabbelende uitwisseling.
De burgerbegroting vraagt veel van mensen, daarom moeten de gespreksvormen goed voorbereid worden.

De werkvorm met kaarten in Breda, Antwerpen en Geffen ‘dwingt af’ dat bewoners afwegingen samen moeten maken en tot op de euro nauwkeurig het geld gaan verdelen. De macht van een eenling legt evenveel gewicht in de schaal als de andere één. Het is transparant proces dat niet beïnvloedbaar is door externe partijen die zich er toch mee zouden willen bemoeien. Het zijn merkbaar en zichtbaar de beslissingen van de bewoners.
In Antwerpen is ook een online variant. Per ‘online-tafel’ doen er 30 mensen mee aan de discussie. Hun uitkomst telt ook als één gesprekstafel.

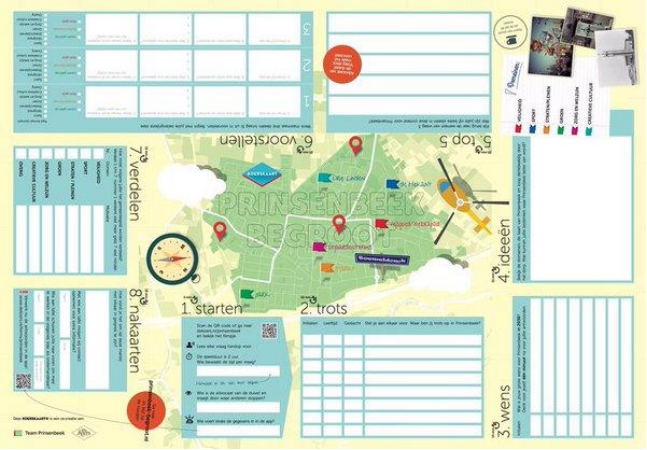

6 Tien net niet- burgerbegrotingen

Niet alle participatieprocessen waarin het gaat om budgetbesteding zijn een burgerbegroting. Wijkbudgetten, leefbaarheidsfondsen, begrotingswijzers, bezuinigingsdialogen, buurtrechten of buurtsubsidies kennen wel de combinatie bewonersinvloed en geldtoedeling, maar ze kennen niet alle zeven basisingrediënten om een burgerbegroting genoemd te kunnen worden.

Wat is een burgerbegroting niet?

1 Een burgerbegroting is geen tool voor samenwerking met overheidsplannen. Een burgerbegroting gaat uit van de agenda, oplossingen en daadkracht van de lokale samenleving. En werkt met publiek geld dat inwoners zelf hebben verdeeld.

Uit Persbericht Gemeente Alblasserdam: Het college heeft dinsdagavond 10 november de Burgerbegroting 2016 aan de Raad aangeboden. Hierin zijn de plannen voor 2016, die de gemeente met de samenleving wil aanpakken, en de gemeentelijke financiën in één oogopslag weergegeven. [19]

2 Een burgerbegroting is geen groep bewoners of een bewonersbedrijf dat zelf publieke taken uitvoert en daar -minder- publiek geld voor krijgt van de gemeente. Dit is wel een rolverandering die past bij het nieuwe samenspel overheid-bewoners. Maar de brede deliberatie met tal van inwoners en de afweging tussen andere onderwerpen die er toe doen, ontbreekt vaak. Het is één-op-één taakovername. En eerder te beschouwen als betaald bewonerszelfbeheer of, als het breder wordt aangeboden, als burgeraanbesteding.

[19] https://www.alblasserdam.nl/bestuur-en-organisatie/college-van-b-w/burgerbegroting-2016

3 Het is geen invulling van Right to Challenge. Dit is het recht van inwoners om de overheid uit te dagen zelf een oorspronkelijke overheidsdienst uit te voeren: 'Wij kunnen dat beter, geef ons het budget maar, dan doen we het zelf.' In de meeste gevallen gaat dat om een Wmo-dienst en/of groenonderhoud. Naar verwachting zal het Right to Challenge ook opgenomen worden in de nieuwe Omgevingswet. De verhouding tussen overheid en bewoners verandert bij het Right to Challenge in een opdrachtgever-opdrachtnemer relatie. Bij een burgerbegroting gaat het om de relatie burger-overheid én de gemeenschapsrelatie burger-burger. En niet om één dienst, maar om een afweging tussen diensten, taken, eigen inzet en ideeën die de samenleving nodig vindt voor een bepaald gebied.

4 Een burgerbegroting is geen ophaalronde (dialoog, enquête of online-tool) van informatie of meningen bij burgers over de begrotingsindeling. Dat draagt wel bij aan de transparantie, maar vrije agendering, netwerkontwikkeling, bewonerskeuzes, schuiven met geld en de deliberatie ontbreken.

5 Het is niet het inzichtelijk maken van de gemeentebegroting en op onderdelen ontsluiten van deze begroting voor inwoners, als een vorm van Open Data beleid. Omdat het dan blijft bij de keuzes en marges van de gemeente. Bij een burgerbegroting worden inwoners en gemeenschappen gezien als autonoom. Zij hebben de ruimte om andere keuzes te maken dan de overheid voorlegt.
Het inzichtelijk maken van de gemeentebegroting kan wel als opstap werken zoals in Geffen is aangetoond. Voorwaarde is dat ook gewerkt wordt aan een inhoudelijke bewonersagenda en dat de gemeentebegroting 'schuifbaar' is.

6 Het is geen competitie tussen maatschappelijke initiatieven, geen referendum tussen goede ideeën. Omdat dat niet bijdraagt aan het bouwen aan nieuwe productieve relaties. En daardoor de wederzijdse inleving en kruisbestuiving tussen actieve mensen en nieuwe coalities voor samenwerking overslaat.

7 Het is geen vrij budget voor bewonersinitiatieven en een externe adviesgroep van plusminus 20 mensen die zichzelf ook nog mogen kiezen. Omdat daarmee de deliberatie over de onderwerpen die er toe doen beperkt wordt tot een selecte groep en nieuwe zuurstof, dus nieuwe inzichten en netwerken, worden buitengesloten.

Voorzichtig enthousiasme over wijk- en dorpsbudget Den Bosch

DEN BOSCH - Inwoners die nu al betrokken zijn bij verschillende dorpen en wijken in de gemeente Den Bosch zijn voorzichtig enthousiast over het nieuwe wijk- en dorpsbudget. Dat bleek dinsdagavond in de Tramkade op een bijeenkomst van wijkbewoners, raadsleden, wijkmanagers en andere gemeente-ambtenaren.

Redactie 04-10-16, 22:34 **Laatste update:** 05-10-16, 08:30

Met ingang van 1 januari mogen de 14 wijken en dorpen een kleine 7 ton zelf besteden aan verbetering van de leefbaarheid. En dat kan op verschillende terreinen. Als bewoners ideeën hebben kunnen ze daarvoor geld vragen. een bewonersadviesgroep adviseert over de aanvraag, maar het college kent die uiteindelijk toe.

Omdat de gemeente per se niet vooraf veel wil vastleggen in regels, blijven voor de wijken wel veel vragen over. Die konden dinsdagavond niet allemaal beantwoord worden. 2017 wordt vooral een jaar om te leren. Zowel voor gemeente als voor wijkbewoners. „Het gaat er om samen op te trekken, en daarbij moeten we elkaar ruimte en vertrouwen geven."

Jongeren

In zaal met vooral blanke en wat oudere inwoners, trokken enkele jongeren nog aan de bel. Zij vrezen dat jongeren aan het kortste eind gaan trekken, omdat zij geen sterren zijn in het aanvragen van bijdragen voor hun activiteiten.

Op de wijze van Catootje van Wim Sonneveldt zongen betrokken wijkbewoners ten slotte niet: *Een domi-dominee, een domi-dominee, En m'n zuster die heet Kee*, maar de Bossche variant: *Het nieuwe wijkbudget, het nieuwe wijkbudget, Wat een mooie goed wet, En bewoners zijn aan zet, nog meer euro's nog meer pret.*

8 Het is geen kwestie van veel of heel veel budget. De omvang is altijd weg te relativeren omdat het zich beweegt tussen 1% en 10% van de gemeentebegroting. Dat laatste geld voor Antwerpen. Het gaat niet primair om de omvang maar om de toegang en het verdelen van budget en andere publieke bronnen. Zo blijkt uit onderzoek dat het eigenaarschap bij dorpsprocessen van bewoners in Oosterwolde (Oldebroek) sterk is toegenomen terwijl hun dorpsbudget €40.000 is. Het eigenaarschap ontstaat door de deliberatie, het inzicht en begrip van keuzes, het samenwerken, het zoeken van oplossingen ook voor afvallers, etc. 'It's not about the money' zingt wethouder Patrick van Lunteren van Breda. Dat is waar. Maar het moet wel enig volume hebben, zodat je verschil kunt maken.

9 Het is geen aanpak om meer burgerinitiatieven mogelijk te maken. Het gaat over burgerregie, dus samen keuzes maken. Ook voor diensten en inzet die niet door inwoners geleverd (kunnen) worden. En het gaat over burgerproductie, oplossingen die (deels) door inwoners worden uitgevoerd. Bij alleen burgerinitiatieven mogelijk maken ligt de budgetkeuze nog steeds bij de lokale overheid, worden er geen inhoudelijke afwegingen tussen andere actuele onderwerpen gemaakt. Vaak wordt alleen getoetst op haalbaarheid en draagvlak.

10 Het is niet het keuzerecht voor geldverdeling over 10 algemene thema's bij een grote, maar tegelijk beperkte en willekeurige groep ingelote inwoners neerleggen. Omdat de inwoners niet agenderend zijn. Er ontstaat geen productieve relatie tussen de inwoners om samen iets aan te pakken. Het is een gemeenteproduct zonder enige vorm van eigenaarschap van bewoners. Het is wel een stadsthermometer.

Pilot Burgerbegroting stopt wegens te weinig belangstelling (01-03-2017)

De pilot Burgerbegroting van de gemeente Harlingen stopt. Voor de startbijeenkomst is te weinig interesse. Tijdens deze bijeenkomst zou in totaal €100.000 verdeeld worden over negen actuele thema's. De gemeente concludeert dat er op dit moment te weinig belangstelling is voor het opstellen van een burgerbegroting.

Geen goede afspiegeling

Voor de geld-verdeel-avond werden via een steekproef 150 inwoners uit de gemeente uitgenodigd. Vervolgens volgde er een openbare uitnodiging zodat ook anderen zich voor de avond konden aanmelden. In totaal hebbe 14 inwoners dit gedaan terwijl er op minimaal 60 inwoners gerekend was. Dat is het minimale aantal dat nodig was om met een goede afspiegeling van de samenleving de budgetten te verdelen. De mensen die zich wel hebben aangemeld ontvangen een brief.

Over de pilot

De gemeente Harlingen wil haar inwoners meer betrekken bij het opstellen van gemeentelijk beleid. Dit wilde de gemeente doen door een pilot Burgerbegroting te organiseren. Tijdens de pilot zou een bedrag van €100.000 worden verdeeld over actuele thema's. Vervolgens kon iedereen wensen en initiatieven aanleveren. Tot slot volgde er een openbare stemronde. De wensen en initiatieven met de meeste stemmen werden daadwerkelijk opgenomen in de begroting voor 2018.

De gemeente blijft zoeken naar manieren om inwoners te betrekken bij het opstellen van gemeentelijk beleid.

7 Goeie gewoontes, opvallend goede tips

De invoering van een burgerbegroting is nergens hetzelfde. Een blauwdruk is er niet. Maar iets blauws is wel te ontdekken. Zie het als tips of noem het goeie gewoontes die voortkomen uit de recente praktijken van Nederlandse en Vlaamse gemeenten.

De eerste kennismaking met burgerbegroting

Burgerbegroting roept allerlei pro- en antigevoelens op. Zorg dat het principe **van een burgerbegroting helder uitgelegd** wordt. Geen grote vergezichten voorop zetten, maar werken met reële voorbeelden, echte samenwerkingservaringen en gerealiseerde uitkomsten van de burgerbegroting. Dat ontnuchtert, laat resultaten zien en ontloopt heen en weer gepraat over bijvoorbeeld lokale democratische bespiegelingen, transformatie, participatiesamenleving, de rol van de Raad etc., onderwerpen die heel erg verleidelijk zijn om over te praten.

En maak duidelijk dat een burgerbegroting een belangrijk en realistisch instrument voor verandering is. Geef het ook die lading mee: **urgentie, kans, prioriteit en verlangen** tegelijk. Maak dat duidelijk in een eerste gesprek met opinieleiders als de Raad, het MT, inwoners of maatschappelijke partners. Bijvoorbeeld door te zorgen voor een externe charismatische gespreksleider om gesprek en confrontatie aan te gaan. Dat kweekt urgentiebesef en realisme.
Het beste is dat alle partijen er zijn, zodat de eerste indrukken van alle kanten worden verkend. Niemand met een voorsprong of achterstand.

De Bredase wethouder Patrick van Lunteren organiseert één van zijn vele oploopjes samen met inwoners

Ontloop niet **de gesprekken over beren op de weg en angsthazen.** Ze zijn vaak reëel. Belicht dat

het altijd gaat om lokaal maatwerk en hard werken. Er is veel mogelijk tussen model Porto Alegre (33.000 deelnemende inwoners) en Oldebroek (2 dorpen).

Maak duidelijk dat **elke wijk of dorp zijn eigen vorm** voor het burgerbegrotingsproces kan kiezen en dat dat een verhaal is waar Raad, college, professionals en inwoners samen aan bouwen.

Van gemeentedemocratie naar de democratie van een gemeenschap

Benader de burgerbegroting als een **uiting van de participatieve democratie** en daarmee een aanvulling op de representatieve democratie. Dat zie je terug omdat de kwaliteit van de oplossingen en de deliberatie vaak sterker zijn dan in een traditioneel inspraakproces.
Een burgerbegroting sterkt de banden in de samenleving en doet een beroep op het vermogen van de samenleving. Een burgerbegroting werkt aan de democratie van de lokale gemeenschap, en daarop volgend die van de gemeente. De relatie burger-burger wordt versterkt en de relatie burger-overheid verhelderd. Daarmee wordt gewerkt aan vitale lokale netwerken, partnerships en nieuwe organisaties voor collectieve acties waarin inwoners leidend zijn.

De Raad heeft in het systeem van de representatieve democratie **de rol van systeemverantwoordelijke voor de lokale democratie** en kan zo vormgeven aan de lokale democratie van de toekomst. Ze stelt dan vragen als: 'Zijn alle deelbelangen aan de orde geweest, kunnen we legitiem tegen elkaar afwegen, is het publieke geld in handen van het publiek?'
Een burgerbegroting is het nieuwe balanceren tussen de pluspunten van de stabiliteit van de representatieve democratie en die van innovatie en ontwikkelingsdrang van de participatieve democratie.

Ideologie of opbrengsten: doelen op scherp

De burgerbegroting is een instrument voor democratische vernieuwing. Daarmee kan het ook een politiek instrument worden dat met open armen wordt ontvangen omdat het past bij ideologische opvattingen en gedrevenheid. Zorg dat je **het doel lokaal formuleert:** wat wil je beter laten functioneren in je stad, wijk of dorp? Anders kan het een politieke speelbal worden.

De burgerbegroting in Breda startte met het verlangen van de gemeenteraad om de begroting te flexibiliseren. Met minder landelijke sturing en meer mogelijkheden lokaal kleur te geven aan de gemeentebegroting. Dat is een inhoudelijk motief dat veel raadsleden aanspreekt. En kan samen met de inwoners nog beter vorm krijgen.

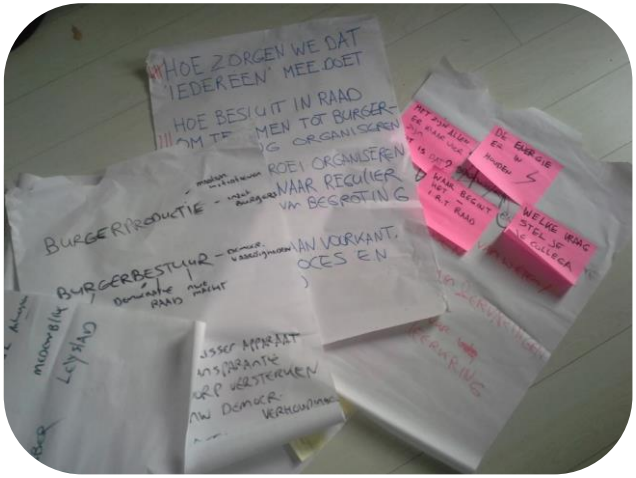

Opbrengsten Leerkring Burgerbegroting: knipsels vol vragen over het doel

De kunst wordt om bewoners de resultaten te laten formuleren. Richt je vooral **op de opbrengsten voor inwoners** en niet op het beantwoorden van systeem- en organisatievragen zoals een hogere afhandelsnelheid, meer samenhang in werken, meer inclusieve samenwerking. Omdat je anders de kern van de burgerbegroting mist. Johan Berendsen van Geffen Begroot: 'Het is geen systeemopknapper maar een nieuw model.'

Bouwen aan de invoering van een burgerbegroting

De burgerbegroting is geen product van een gemeente, het is vooral een product van de stad en een kwestie van coalities smeden.
Leg een **relatie met de veranderenergie van de stad of het dorp.** Het zit overal. Organiseer een daadkrachtige groep van in- en externen die het ontwikkelproces verder brengt. Organiseer rond deze mensen het proces. Verlaat het gemeentelijk voorbereidende overlegcircuit. Maak met deze groep ruimte voor 'doen'. Dan verleg je de focus naar de praktijk, mogelijkheden en resultaten in plaats van concepten, belemmeringen en andere beleidskeuzes. Vanuit die praktijk kun je een U-bocht maken naar interne gemeentezaken zoals het transparant maken van de P&C-cyclus en bijbehorende begrotingsposten.
In Breda heette dit de Bouwploeg. Met inwoners, raadsleden, ambtenaren. Zij bouwen de lokale burgerbegroting: wat wel/ niet, proces, doel, sfeer, beslistraject etc. Het zijn bouwers en ambassadeurs. Zo werd de fractieleider van D66 (oppositie) ambassadeur in de Raad, bewoners werden ambassadeur in hun buurt.
Ook voor raadsleden is het starten van een burgerbegroting een cocktail van onzekerheid, een avontuur en een kwestie van vertrouwen dat het tot betere democratische effecten leidt. Waarbij het om partnership en bijzondere co-creaties gaat en de afgescheiden oude rollen door elkaar gaan lopen. **Het 'ontpolitiseert'.**

Ze staan op omdat ze iets willen. Het is geen politiek verband. Gewoon bouwers.
Raadsleden die mee bouwen en ook delen van het collegevoorstel maken, dat door bewoners in het bouwteam verder wordt afgemaakt. De reden? Het moest snel gebeuren, de ambtenaar was op vakantie, dus doen wij dat even.

Door mensen van binnen en buiten de gemeentelijke organisatie bij elkaar te brengen wordt de collectieve intelligentie van de stad gemobiliseerd. Doe zo'n proces als gemeentemedewerkers en inwoners vooral zelf. Het gaat namelijk om het bouwen aan nieuwe netwerken, nieuwe relaties, om het verbinden van 'buiten' en 'binnen'. Het is 'zandbakmanagement'. Allemaal in de zandbak zodat er **nieuwe productieve relaties** kunnen ontstaan.[20] Als je dit werk uitbesteedt, besteedt je ook de ervaringen uit en daarmee nieuwe verandernetwerken. En onderschat de kennis en ervaring van zo'n lokaal netwerk niet. Bewoners weten veel over veranderprocessen, samenwerkingen, budgetteren, buurtcultuur, etc.
'The medium is the message', dat gaat ook op voor het organiseren van het invoeringsproces burgerbegroting.

In een keet in Breda praten over de varianten burgerbegroting

Burgerbegroting is niet van één partij of politieke kleur. Overal zie je dat het **dwars door partijen heen** trekt. Het is meer een verhaal van oude politiek (inclusief machtsspelletjes, zetelgerichtheid, dealtjes maken…) en nieuwe politiek (minder raadsfractie en meer raadslid zijn, partnerschap met de samenleving in diverse rollen etc.). Een scheiding tussen believers en non-believers.
Als een bestuurder als vaandeldrager opstaat, dan gaat de invoering sneller. Hij of zij moet er niet een persoonlijk paradepaardje van maken, maar zo snel mogelijk alle partijen in de stad ruimte geven om het proces van burgerbegroting zelf in te vullen.
Ga open het gesprek aan, ook als je het niet weet. Want je weet het nog niet. Zoek alles samen op en uit. Dat zorgt voor vertrouwen, meer kennis, energie en relativeert de burgerbegroting ook. Het maakt een burgerbegroting nooit groter dan de lokale praktijk.

[20] http://www.rodewouw.nl/pdf/Zandbakmanagement.pdf

Goede start

Start je een proces om meer inzicht in bestaande begroting te geven of start je bij de inhoudelijke agendering vanuit de samenleving (wijk, domein) en maak je daarna samen (bewoners) ruimte in de begroting (zie hoofdstuk 4). Utrecht heeft met haar pilot 'buurtbudgetten' het eerste gedaan, Geffen doet het tweede. En in Emmen, Oldebroek of Apeldoorn is er al vooraf vrije financiële ruimte georganiseerd. Een burgerbegroting is een hulpmiddel voor inwoners om hun gezamenlijke verlangens (wijk of dorpsagenda) mogelijk te maken. Vandaar ook dat het van belang is om bij de inhoud te starten: **begroting volgt inhoud.** De ervaring leert dat inwoners energie krijgen van het samen kunnen werken aan hun verlangens en minder van het kunnen lezen van een begroting.

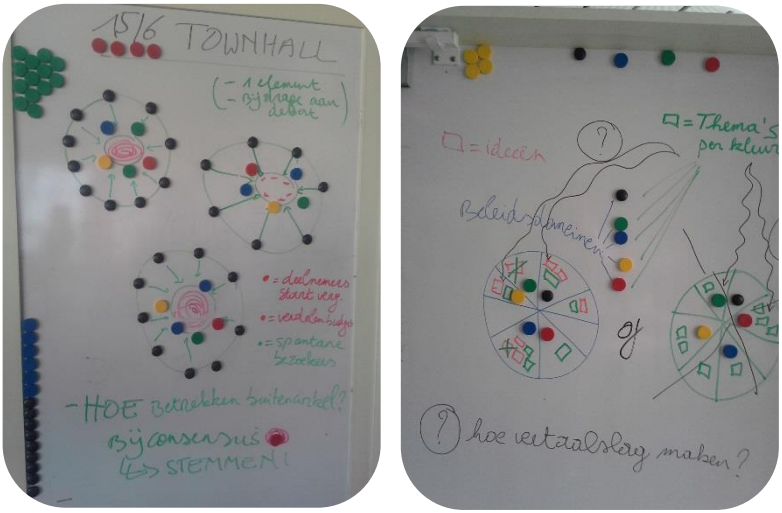

Oefenen, ontwerpen, doen, oefenen, weer ontwerpen. Zo kreeg het proces van Antwerpen zijn eigen vorm

Niet dicht organiseren met kennisvragen

Steek **niet teveel tijd in kennisvragen** rond de burgerbegroting. Het draagt weinig bij aan de invoering van een burgerbegroting. Tim van het Hof, raadslid Breda: 'Als ik een antwoord op al mijn vragen had gekregen was ik nog meer gaan twijfelen.' Kennis en opvattingen hebben over een burgerbegroting is niet alles. Het gaat om meebeleven. 'Anders had ik hier niet gestaan.'
Materiekennis is wel nodig maar voegt veel minder toe dan je denkt. Te veel materiekennis werkt eerder vertragend, omdat de gesprekken snel kunnen verzanden in definitiegesprekken of gesprekken over procesrollen. Dan lekt de energie weg, want het gaat niet meer over het versterken van de wijk.

Werk met halffabricaten. Niet alles uitwerken en uitlijnen. Dat duurt lang en is echt niet nodig. Het burgerbegrotingsproces in Antwerpen heeft het eerste jaar 5 maanden geduurd, inclusief ontwikkeltijd. In

Emmen heeft het veel gemeentelijke overlegtijd gekost. Maar toen de Raad instemde met het invoeren van een burgerbegroting wist de groep in Emmerhout binnen 3 maanden een burgerbegroting te presenteren. Voor de mensen in de lokale organisatie is het bouwen van een burgerbegrotingsproces een combi van een bouwteam en schoolklas. Ofwel **uitproberen volgens lokale logica** (wat past, wat lijkt te werken, wat kunnen we aan) en ervan leren. Dus pilots met een leerinfrastructuur opzetten om het proces te kunnen blijven ontwikkelen.
Begin klein om er goed van te kunnen leren. André Bosma, financieel adviseur in Emmen: 'Houd het klein, een goed verhaal groeit vanzelf.'

Kies voor vormen van **serious gaming** in het proces. Antwerpen is trendsettend geweest door drie bordspelen te introduceren. Voor agendering, voor budgetverdeling, voor projectenkeuze. Uit de evaluatie in Antwerpen bleek dat 93% van de deelnemers de burgerbegroting vooral aantrekkelijk vonden door de spelvormen. Ook in Breda wordt er volop 'gespeeld' met de serieuze thema's begroting en democratie.[21]

Budgetten verdelen in Antwerpen, een serieus democratisch spel

Budgetten inzichtelijk en toegankelijk maken

Inzicht geven in de opbouw van een begroting is een taai proces. Het is nodig en lukt mondjesmaat. Met uitzondering van kleine gebiedjes en beperkte begroting. Maar dit is wel de start: in stukjes de begroting ontleden. In Emmen is dat min of meer gelukt.
De gemeentelijke begrotingssystematiek gaat in de regel uit van stedelijke programma's. In de begroting is geen sprake een gebiedsgerichte indeling.
De verkenning voor een burgerbegroting in Den Haag spreekt over: 'De huidige financiële administratie is niet ingericht om op wijkniveau gedetailleerd financieel inzicht te verschaffen.' Jarenlang experimenteren in Amsterdam leert dat het mogelijk is om budgetten inzichtelijk te maken. Met als voorbeeld de buurtbegroting Amsterdam Oost (http://buurtbegroting-scrambled.archive.bma-collective.com/).

Het niet inzichtelijk hebben van de budgettaire ruimte zorgt er voor dat een burgerbegroting een oefening droogzwemmen wordt.

[21] https://www.youtube.com/watch?v=eP9OKx4ONIk

De Raad doet mee maar ook weer niet

De Raad doet volop mee. In de eerste plaats doordat zij voor het invoeren van een burgerbegroting kiest. De Raad moet met het proces van burgerbegroting **een kader scheppen dat inspirerend en ruimtegevend is**.

De raad van Oldebroek is permanent aan het leren samen met inwoners

Ze kan meedoen door mee te bouwen aan het proces, zoals in Breda. En raadsleden doen mee als inwoner. De besluitrol van de Raad wordt wel anders omdat bewoners een positie krijgen in het besluitvormende proces van de Raad. Het budgetrecht blijft bij de Raad. De Raad neemt de eindbeslissing. Daarbij wordt van Raadsleden verwacht dat ze zich houden aan de principes van de burgerbegroting ('bewoners kiezen'). Doet ze dat niet 'dan is het met de burgerbegroting gedaan', aldus Hanne Bastiaensen van Antwerpen.
In Oldebroek heeft de Raad geëvalueerd op het proces. Toetspunten: eigenaarschap inwoners, kwaliteit oplossingen, relatie overheid-burger, burgerbegroting als instrument. De gehele Raad zet het experiment verder door.
Belangrijk is dat de Raad op alle onderdelen van het proces '**midden in het spel zit**' en geen loslatende toeschouwer wordt. Dus de lokale democratische waarde aan de voorkant definieert en bespreekt, ruimte geeft aan inwoners om hun participatieve rol te kunnen spelen, meebouwt aan het proces, met inwoners meekijkt en meepraat bij het beoordelen van de resultaten, in staat is een raadsbesluit te kunnen nemen over de jaarlijkse bewonersvoorstellen in de burgerbegroting.

Een onderzoek van Raadslid.Nu heeft als eindconclusie: 'Raadsleden ervaren de diverse projecten met meer zeggenschap voor inwoners niet als projecten die leiden tot minder zeggenschap voor de gemeenteraad. Van een verschuiving van financiële autonomie van Raad richting inwoners of impact op de budgettaire rol van de Raad". Ze onderbouwt dat met '.... zo bepaalt de Raad de spelregels en het financieel kader van betreffende projecten. Ook blijft het mogelijk om daarop (jaarlijks) wijzigingen aan te brengen. Verder hebben raadsleden de mogelijkheid om betrokken te blijven tijdens de uitvoering van participatietrajecten en contact te houden met burgerinitiatieven. Ten slotte behoudt de gemeenteraad vaak het recht om politieke afwegingen te maken aan het einde van het participatieproces en te besluiten ....'

Bijlages

Twee uitkomsten van de leerkring Burgerbegroting die in 2016 is gehouden met 14 gemeenten, de VNG en het Ministerie van BZK. Ten eerste een zogenaamde ‘Berenlijst’. Dat zijn de te verwachten beren op de weg bij de introductie van een burgerbegroting.

En het tweede is een overzicht en analyse van drie spelvormen die gebruikt zijn in Antwerpen, Breda en Oss bij het opstellen van een burgerbegroting.

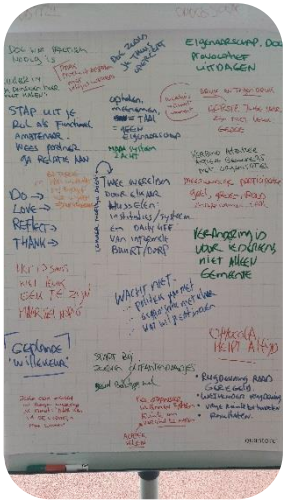

Het antwoord op beren en angsthazerij bij het invoeren van een burgerbegroting in vijf delen en met één bonus

De uitkomst van twee uren op Berenjacht (Zie ook notitie Tien Beren en Angsthazen). Leerkring Burgerbegroting 9 maart 2016 Roermond

1 Beeldvorming, branding Burgerbegroting

De titel 'Burgerbegroting' roept beelden op. Voor de één angstbeelden en voor de ander mooie vergezichten. Deze beelden en eigen interpretaties worden vaak gevormd op basis van een eenmalige kennismaking. Bijvoorbeeld door een boek over Porto Alegre of het artikel in De Correspondent[22] te lezen, een presentatie bij te wonen of een bezoekje te brengen aan Antwerpen.

Een burgerbegroting stelt een aantal grote maatschappelijke zaken aan de kaak met een lokale oplossing als perspectief. Dat maakt dat er snel ja-maar vragen rijzen. Terug naar de kern geredeneerd rond twee thema's: echte democratie en de realiseerbaarheid.

Van belang is om de discussie over het invoeren van een burgerbegroting te beperken tot lokale antwoorden: wat heeft deze wijk of dit domein echt aan een burgerbegroting. Wat schiet ze er mee op? In democratische zin, op niveau van de oplossingen, het eigenaarschap van publieke zaken, nieuwe samenwerkingen, etc. Maak de antwoorden niet te 'politiek', dan glipt de discussie over de burgerbegroting weg.

Zorg ook dat de beren en angsthazen open besproken worden. Want ze zijn reëel. En zet het gesprek zo in dat er maatwerkoplossingen per gemeente mogelijk zijn. Er is veel mogelijk tussen model Porto Alegre (33.000 deelnemende inwoners) en Oldebroek (2 dorpen) nog of een andere variant zoals in Swalmen. Maak duidelijk dat elke wijk of dorp zijn eigen vorm voor het burgerbegrotingsproces kan kiezen en dat een verhaal is waarin raad, college, professionals en inwoners samen aan bouwen.

Zorg wel dat Burgerbegroting een lading mee krijgt: urgentie, kans, prioriteit. Maak dat duidelijk in een gesprek met opinieleiders als de raad, het MT of maatschappelijke partners. Bijv. door te zorgen voor een extern charismatisch gespreksleider om gesprek en confrontatie aan te gaan. Dat kweekt urgentiebesef.

[22] https://decorrespondent.nl/3983/In-meer-dan-1500-steden-vindt-nu-een-democratische-revolutie-plaats/153126435-3437f146

2 Balanceren van de raad

De rol van de raad wordt op vele fronten anders omdat bewoners een positie krijgen in het besluitvormend proces van de raad. Het budgetrecht blijft bij de raad. Alleen zij kunnen beslissen over lokaal overheidsgeld. Een onderzoek van Raadslid.Nu heeft als eindconclusie: 'Raadsleden ervaren de diverse projecten met meer zeggenschap voor inwoners niet als projecten die leiden tot minder zeggenschap voor de gemeenteraad. Van een verschuiving van financiële autonomie van raad richting inwoners of impact op de budgettaire rol van de raad.' Ze onderbouwt dat met '.... zo bepaalt de raad de spelregels en het financieel kader van betreffende projecten. Ook blijft het mogelijk om daarop (jaarlijks) wijzigingen aan te brengen. Verder hebben raadsleden de mogelijkheid om betrokken te blijven tijdens de uitvoering van participatietrajecten en contact te houden met burgerinitiatieven. Ten slotte behoudt de gemeenteraad vaak het recht om politieke afwegingen te maken aan het einde van het participatieproces en te besluiten ....'

Daarmee wordt al iets gezegd over de invulling van de rol van de raadsleden. Namelijk dat ze ook meebouwer kunnen zijn bij het proces. Zoals dat in Breda is gedaan waar raadsleden in de Bouwploeg gingen zitten en ook als raad het Breda Begroot Festival organiseerden. Dit zorgt er voor dat de kwaliteiten die raadsleden in het proces willen hebben er ook in komen. Tegelijkertijd gaat het om samenwerken aan veranderingen, dus afscheid nemen van oude gewoonten. Soms wat bespiegelend, soms zoekend naar de beste oplossingen, soms heel praktisch en ontregelend. Het zijn de 'benen op tafel'-momenten die op verschillende momenten in het proces terug moeten komen.

De raad en ook ambtenaren moeten er op uit trekken en dit proces op locatie vorm geven, samen met de mensen die er aan trekken. Dat zorgt voor wederzijds vertrouwen. En laat ook zien over wat voor soort inzet, initiatieven en onderwerpen het gaat. Daarbij moet ze uitkijken dat ze niet stapt in de primaire rol van 'toestemminggever' of beloner van bewonersinitiatieven. Inwoners moeten de ruimte ervaren dat ze samen 'toestemming geven' aan een initiatief. De raad moet met het proces van burgerbegroting een kader scheppen dat inspirerend en ruimtegevend is.

Laat de besluitvormers (zoals raad, MT, College, maatschappelijke partijen) de oplossingen van burgers voor publieke vraagstukken zien en ervaren. En ga als raad en inwoners het onderlinge gesprek aan over de waarden die onder de oplossingen liggen: democratie, in/uitsluiting, transparantie, omgaan met publiek geld, oplossend vermogen, eigenaarschap,...
De raad heeft in het systeem van de representatieve democratie de rol van systeemverantwoordelijke voor de

lokale democratie en moet vormgeven aan de lokale democratie van de toekomst. En stelt dan vragen als: 'Zijn alle deelbelangen vertegenwoordigd en kunnen we legitiem tegen elkaar afwegen?'

Dit is het nieuwe balanceren tussen de pluspunten van de representatieve democratie en die van de participatieve democratie.

3 Bouwen proces en organiseren stuwkracht

Kies voor 4Dvariant: Draagvlak (voldoende mensen die een verandering willen inzetten en op veel plekken binnen en buiten), Draagkracht (kunnen we het aan: omvang, tijd, keuze), Daadkracht (beginnen met de praktijk, doen, een pilot, vermijd de 'notities-cultuur'), Durf (je krijgt wind tegen, maar minstens zo veel in de rug).

Voor het proces voor het starten en maken van een burgerbegroting is het van belang om al in een zeer vroeg stadium aan te sluiten bij actieve inwoners die deze weg ook wel willen inslaan. En samen als stakeholders de stappen van het proces uit te zetten en af te leggen. Dit hoort bij het proces om ankerpunten te vinden en te organiseren, zowel binnen het College, de raad, het ambtelijk apparaat en bij inwoners. Organiseer rond deze mensen het proces. Zij vormen de stuwende kracht om het proces goed, maar vooral gedegen verder te brengen, zonder al te veel vertragende handelingen. Zoek de mensen, de 'vent' (M/V) in plaats van de hele 'tent'.

Heb regelmatig momenten voor iedereen ('de tent') om open mee te denken en tegelijkertijd bewustzijn te laten ontstaan over de ontwikkeling van het burgerbegrotingproces. Denk aan Benen Op Tafelachtige overleggen, lunchmomenten, koffiemeetings, 'Burgerbegroting en Borrelnootjes', etc.

Leg een relatie met de veranderenergie van buiten. Het zit overal. Organiseer een daadkrachtige groep van in/externen die het ontwikkelproces verder brengt. Verlaat het intern voorbereidende overlegcircuit. Maak met deze groep ruimte voor 'doen' (Zie bijvoorbeeld het dorpsbudget zoals in Swalmen). Dan verleg je de focus naar de praktijk, mogelijkheden en resultaten i.p.v. concepten, belemmeringen en andere beleidskeuzes. Vanuit die praktijk kun je een U-bocht maken naar interne zaken zoals transparant maken van de P&C-cyclus en bijbehorende begrotingsposten.

Zorg wel dat je capaciteit vrijmaakt. Want deze verandering organiseren kost tijd en geld. Als het daar op vast loopt, loopt het vast op voorziene zaken en dat zou zonde zijn.

4 Boeken en vastleggen van de winst

Laat inwoners de resultaten van deze vorm van begrotingsparticipatie formuleren (wat willen we) en laat anderen (raad, MT, beleidsmakers) dat zien en ervaren. Maak het niet te politiek en te groots, houd het 'echt' (wat doet het met mensen en de samenleving).

Kies niet te snel voor evaluatie of monitorteksten. Ga er op uit om samen met inwoners te kijken wat de resultaten in de praktijk zijn. Beleven en bespreken. En liever samen wat van de praktijk leren (leersessies) dan sec te controleren.

Aanvaard onzekere uitkomsten en benoem als raad het proces als resultaat, stuur daar op. Maakt het allemaal levendiger.

5 Beslissen

Geef als raad inwoners daadwerkelijk de beslisruimte voor lokale zaken[23], mits er sprake is van een open proces waarin alle perspectieven van inwoners aan bod zijn gekomen, en er sprake is van een goede deliberatie tussen inwoners. Voorkom vage tussenbevoegdheden als deelbeslissend, adviserend, kwalitatief advies, etc. En voorkom in omvang grote expertdeelname van beleidsambtenaren, wethouders aan beslisgesprekken. Dat vertroebelt het beslisgesprek al snel.

Maak budgetten ook inzichtelijk (zie buurtbegroting Amsterdam Oost http://buurtbegroting-scrambled.archive.bma-collective.com/) of grafisch vormgegeven begrotingen als die van Utrecht (http://utrecht.begroting-2016.nl/) .

En als er sprake is van vraagtekens over de uitkomsten van het beslisproces, dan kan er a la de 'Bürgerhaushalt' Berlin-Lichtenberg een draagvlakcheck uitgevoerd worden. Daar wordt elk jaar random onder 10% van de inwoners een onderzoek uitgevoerd of ze zich kunnen herkennen in de uitkomsten van het Burgerbegroting-proces.

Belangrijk is wel dat de raad op alle onderdelen van het proces 'binnen boord gehouden wordt': dus lokale democratische waarden aan voorkant definieert en bespreekt, ruimte geeft aan inwoners om hun

[23] Kan formeel niet omdat het budgetrecht bij de raad blijft. Maar kan wel practisch uitvoerbaar gemaakt worden

participatieve rol te kunnen spelen, meebouwt aan het proces, met inwoners meekijkt en praat bij het beoordelen van de resultaten, in staat is goed een raadsbesluit te kunnen nemen over de jaarlijkse bewonersvoorstellen in de burgerbegroting.

Bonus Buiten, buiten, buiten

Het is een kwestie van samen de trap op lopen: gemeente en inwoners. Ga open naar buiten, als je het niet weet. Want je weet het nog niet. Zoek alles samen op en uit. Dat zorgt voor vertrouwen, meer kennis, energie en relativeert de burgerbegroting ook. Het maakt het beeld van een burgerbegroting nooit groter dan de lokale praktijk.

Doe mee tijdens de carnavalsoptocht(Tubbergen), organiseer een festival (Breda), spreek mensen op straat aan (Oss). Neem altijd jezelf mee. Wees als mens (inwoner, professional, betrokkenen) onderdeel van het proces.

Burgerbegroting en serious gaming

De uitkomst van de leeroefening spelvormen. Leerkring Burgerbegroting 14 september 2016 Lelystad

We zien inmiddels bij drie burgerbegrotingsprocessen dat er een spel gebruikt wordt als deliberatievorm voor de agendering en (soms) de keuzes. We gaan oefenen met de spellen van Antwerpen, Breda en Oss (Geffen). **Joke Luza**, game-maker en werkzaam bij de gemeente Lelystad helpt ons daarbij en maakte onderstaande 'vergelijking'.

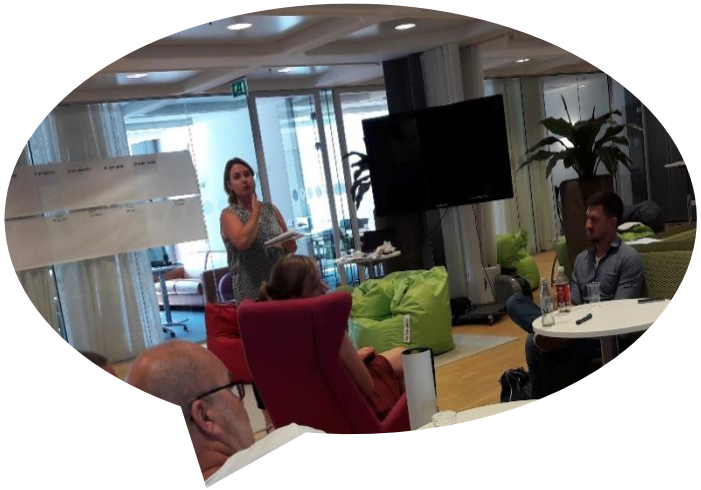

Alle drie de spellen hebben tot doel de burger te betrekken bij de 'begroting' van de gemeente. Toch zijn er ook een aantal verschillen. In de tabel hieronder doe ik een poging om wat ik heb gezien en gehoord netjes te sorteren.

	Breda	**Geffen/Oss**	**Antwerpen (deel 2)**
Deel & doel	Inventariseren verbeter ideeën.	Inventariseren aandachtspunten.	Verdelen middelen
Vorm	Groot vel papier i.c.m. app	Groot vel papier	Speelbord en fiches
insteek	Iedereen kan spel aanvragen en doen in de groep die hij/zij wil.	Aantal avonden met meerdere speltafels tegelijk.	Aantal tafels tegelijk meerdere avonden
Simpelheid/ benodigde uitleg	Snel, vragen leiden je er door. Geen begeleiding nodig.	Wel begeleiding maar vragen leiden de groepen vanzelf	Spelregels simpel en helder, vooral doen. Spelbegeleider is meer voor tijd en proces bewaking.
Kracht	Iedereen kan het doen: veel potentiele variatie in doelgroep	Tafels steken elkaar onderling ook aan	Spelelement zorgt voor discussie en energie (het gáát over de centen!)

Discussie leidt tot nieuwe ideeën?	Niet echt uitgedaagd om op de tweede laag “waarom” te komen met elkaar: ideeën gaan dan toch “los” van elkaar het bord rond. -> geen synergie tijdens de sessie.	Expliciet gevraagd om waarom in tweede stap.	Omdat onderhandelen MOET wordt er van alles uit de kast gehaald en zeker ook het WAAROM van een voorstel. MAAR wel binnen het vakje van het vakje van het project van de Gemeente…
Verbeteropties “spel”	Omslag van convergerend discussie begeleiding naar ‘begrotingsverdeling’ is wat abrupt. Misschien dáár iets inbrengen van fiches o.i.d.	Beseffen dat met de beginvraag de burger onbewust bijna gedwongen wordt om een bepaalde kant op te gaan -> wil je dat prima, zo niet dan moet je dat veranderen.	Spel op zich niet, spelregels moeten in elke situatie/gemeente worden aangepast. Keuze moet gemaakt worden: waarover mogen de burgers mee besluiten etc.

Geffen (Oss)

Antwerpen

Breda

“leuk” factor	Niet echt sprankelend maar bij Breda zijn de borrel en de bitterballen het leukmaak-element: hoe aan te pakken in een andere regio? ->op maat!	Door interactie met andere groep wel leuk. De vragen leiden je als vanzelf door de discussie met je groep.	Het onderhandelen is LEUK!
Vervolg	Alle app-vullers zitten in een groep met “wijkraden” en geïnteresseerden die bekijken de lijsten en beoordelen ze op haalbaarheid/dubbeling etc En er wordt gekeken naar combinaties van voorstellen. Deel daarna is het invullen van … (maar daar is Breda nog niet aan toe begreep ik) Er worden meteen gemeentemedewerkers gekoppeld zodat evt. al bestaande plannen versneld/aangepast kunnen worden en mensen weten wie waar over gaat.	Er ontstaat een lijst met “items” die aangepakt kunnen worden.	Er kunnen concrete voorstellen worden ingediend op de diverse uitgekozen onderwerpen tot een max van het bedrag dat is bepaald door de groepen. Ambtelijk worden deze beoordeeld en vervolgens al dan niet uitgevoerd. Alles wordt online gedeeld dus iedereen kan weten wat, waarom is gekozen.
Vraag	Hoe voorkom je “teleurstelling” (c.q. hoe borg je betrokkenheid en begrip).	De “lijst” gaat naar?	Komen er projecten met ‘zweetdruppeltjes’ uit of juist alleen “geldpomp’ ideeën?
Eigenaarschap?	De app-verantwoordelijke blijft ook betrokken in natraject (en die heeft weer contact met zijn/haar groep)	Er komen plannen uit die ook door de burgers zelf opgepakt worden.	Het verdelen van het geld wel, in de uitvoering? Heeft Antwerpen vast kengetallen van.

	Ideeën worden zoveel mogelijk SAMEN uitgewerkt (burgers & bedrijven & ambtenaren)		
Opletten op	Voorwaarde is wel dat de persoonsgegevens ingevuld worden anders kun je niet duiden wat de uitkomst is. Wat maakt het leuk in jouw regio? (hoe zorg je dat het gespeeld wordt)	Duiding: weet wat je wilt weten. Speel met taal om dat te bereiken. (voorkom woordfuiken).	Elke gemeente moet het "op maat" maken v.w.b. de onderwerpen en de middelen. Te veel of te weinig kaders. Te weinig gaat ten koste van de simpelheid van het spel, te veel gaat ten koste aan creativiteit. Spelconcept zelf kan blijven staan.

Algemene vraag blijft:

Hoe zorg je dat de groep 'komt' en meedoet?

- Wie is 'de groep' (statistische info)
- Hoe groot is 'de groep' die je kunt aansturen?
- Hoe kom je tot een 'selecte' groep?
- Hoe zorg je dat ze mee (willen en blijven) doen?
- Hoe behoud je het 'vertrouwen' dat het ertoe doet wat ze leveren?

En vervolgens de vraag: WAT wil je weten?

Algemene tip:

Alle ruimte geven levert juist niets op dus kaders stellen MOET in zekere mate. Besef wat je WEL wilt weten en zorg dat de kaders dát niet in de weg staan.

Een leuk simpel spel is zo geregisseerd dat het simpel lijkt maar allerminst is! Spelregels geven handvatten maar maak ze simpel! (geen 60 pagina's dikke spelregelbeschrijving!)

Bij elke spelregel die je wilt opstellen bedenk dan:

Wat wil ik dat er gebeurt? Als ik de spelregel NIET zou hebben zou ik er dan toch kunnen komen? Zo nee: spelregel handhaven. Zo ja hoe wordt dat bereiken versterkt? (een doel is krachtiger dan een mag niet).

Voor de 'kan niet'- denkers: wat gaat er mis als je de spelregel niet hebt? En hoe erg is dat (voor wie)? Vertrouw op de logica van mensen en het sturingsmechanisme in de groep dan kom je al een heel eind.

‘Burgerbegroting, we zijn begonnen’ is mede gebaseerd op de gesprekken, de voorbeelden, de lessen, de lol en het huiswerk van de Leerkring Burgerbegroting.

Namen van de ‘harde kern’ (minimaal twee leerdagen) van de leerkring:

Breda: Suzanne van der Eerden

Cuijk: Nico Heere, Gert Zeegers

Deventer: Jantien Sijbring, Martine Bastiaansen

Dinkelland/Tubbergen: Ellen List, Harald Zeegers

Groningen: Frans Kerver, Roos van der Laan, Hilda Smit

Haarlemmermeer: Martien Brander

Lelystad: Margriet van der Velde, Fenno de Lange

Leiden: Diana van den Berg, Ceryl de Heer

Medemblik: Sigrid van der Valk, Marc Douma

Oldebroek: Marten Muller, Cees Veldman, Benjamin Top, Suzy Zijlmans

Oss: Johan Berendsen, Jasper Timmermans

Roermond: Saskia Zijlstra, Rob Vernhout

Schiedam: Annemiek Verzijl, Mieke Peters

Vlaardingen: Ron Boers, Frans Hoogendijk

VNG: Karin Austmann

Democratic Challenge: Lisa Franke, Jornt van Zuylen

Rode Wouw: Joop Hofman (begeleiding)

Colofon

Tekst: Joop Hofman,

Foto's: Gemeente Oldebroek, Wijkbelangen Emmerhout, De Koers- Rotterdam, John van Engelen, Dagblad van het Noorden, Geffen Begroten, Joop Hofman

Redactie: Democratic Challenge

Uitgave van: Democratic Challenge

Deventer, april 2017